

CP 821.163.41
ЛАНОВИЋ М.
совка дјевојк

ПЕЏКОВИЋ

с 43

000069

COBISS ◉

МИХАЈЛО МИЛАНОВИЋ:

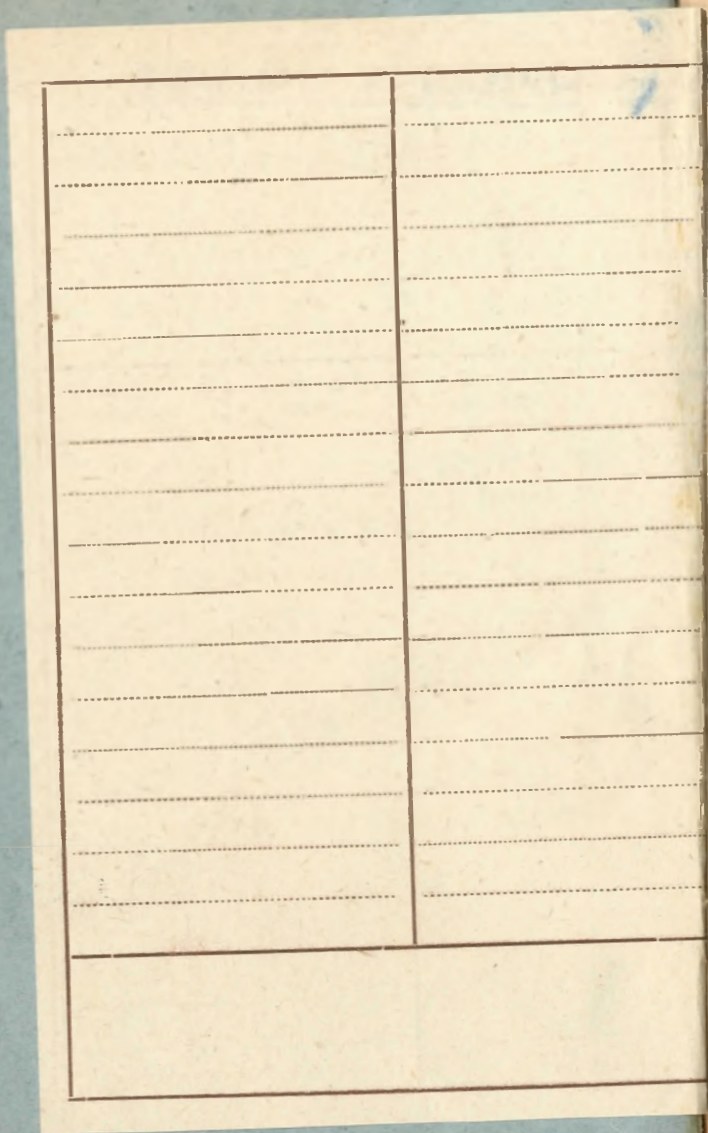
КОСОВКА ДЈЕВОЈКА.

Издање и наклада штампарице и папирнице
михајла тилановића у сарајеву.

1913.

ШТАМПАРИЈА »НАРОДА«, САРАЈЕВО.

МИХАЗЛО МИЛАНОВИЋ:

a/69

82.163 41-12

КОСОВКА ДЈЕВОЈКА.

ЦИЈЕНА 1 КРУНА.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ЛЕСКОВЦА

Бр. 5760

Копије

С рача

F/3

Издање и наклада књижарнице и папирнице
МИХАЗЛА МИЛАНОВИЋА У СРБЈЕВУ.

1913.

ШТАМПАРИЈА »НАРОДА«, САРАЈЕВО.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ЛЕСКОВЦА

Бр. 8.983

НАПОМЕНА: Сва права на овај
комад придржава себи писац.

Осветницима 1912 и Посветницима 1913.

Вама, који распиривасте дух слободе петвјековних Срба патника; који развијасте храброст и жарку жељу за осветом Косова, које вас је напојило храброшћу и јунаштом; вама, који појуристе у смрт, јер сте у срцу имали силну љубав према заробљеној браћи својој, јер сте у јуначком срцу имали вјере у побједу правде; вама, који херојски падосте и умријесте као Милоши — вама слава на вијеке вијекова!

Вијекови ће спомињати ваша бесмртна дјела, вијековима ће благодарно Српство највећим пијететом хвалити и узносити свијетла имена ваша!

Ја, недостојни, са кадионицом у руци, приближих се посвећеним гробовима вашим, да их, због ваших бесмртних подвига, окадим кадом мирисним и оросим сузом — радосницом!

На ведро своје чело подижем десну руку своју и крстим се: У име Куманова и Брегалнице и златне будућности српске! Амин!

1818

1818

The first of the year was a very cold one, and the snow lay on the ground for several weeks. The weather was very disagreeable, and the people were much distressed. The crops were very poor, and the people were much distressed. The weather was very disagreeable, and the people were much distressed. The crops were very poor, and the people were much distressed.

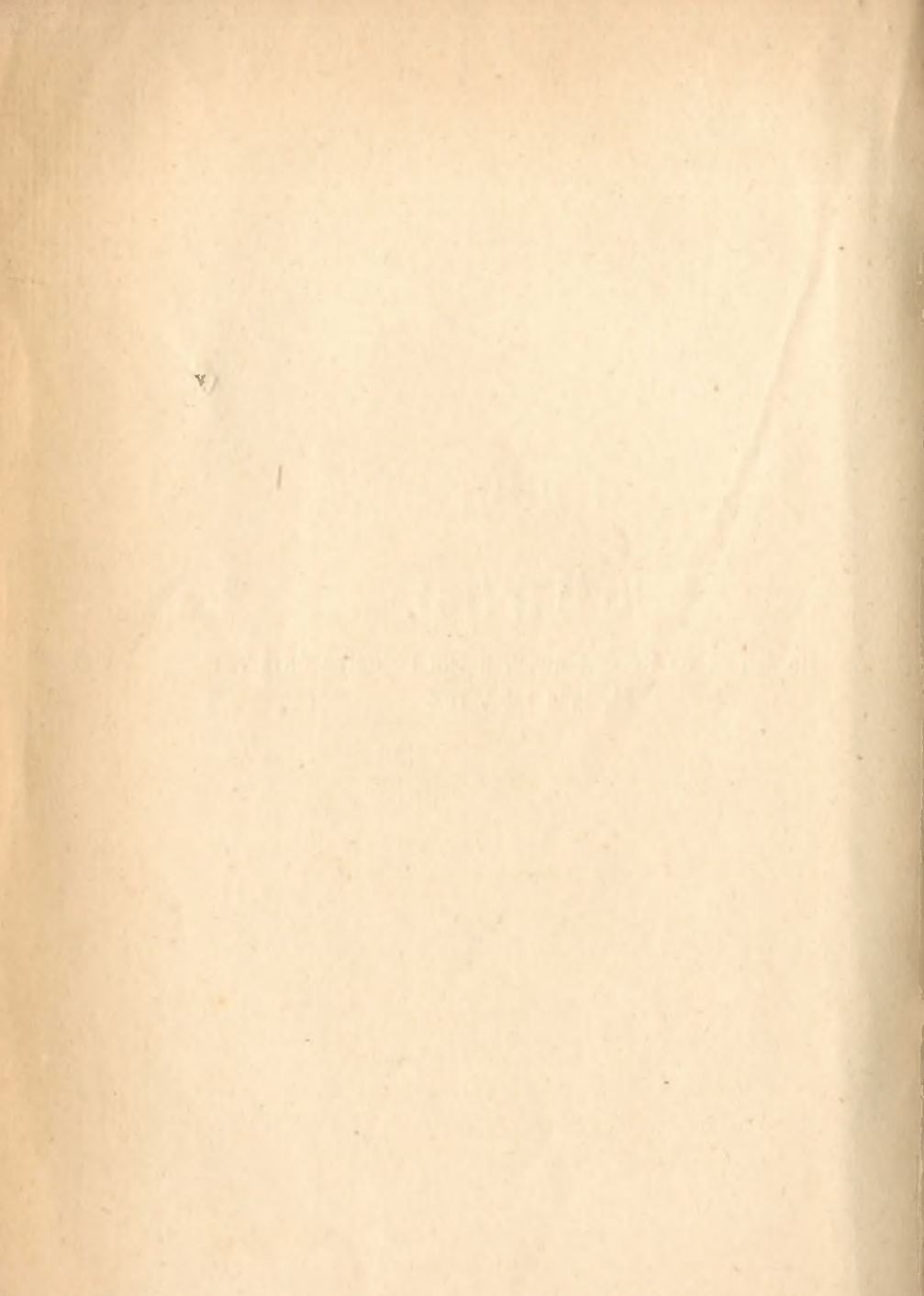
The second of the year was a very warm one, and the snow melted. The weather was very pleasant, and the people were much pleased. The crops were very good, and the people were much pleased. The weather was very pleasant, and the people were much pleased. The crops were very good, and the people were much pleased.

The third of the year was a very cold one, and the snow lay on the ground for several weeks. The weather was very disagreeable, and the people were much distressed. The crops were very poor, and the people were much distressed. The weather was very disagreeable, and the people were much distressed.

І ДИО:

ЉУБАВ.

Догађа се на Косову пољу, у очи косовске битке,
14. јуна 1389. год.

І ДИО.

Љубав.

КОСОВО ПОЉЕ. На десној страни поља виде се двори војводе Голубовића, а на лијевој српски чадори. У даљини, преко воде Ситнице, виде се турски чадори. За дворима Голубовића, у дубини, види се један бунар.

Јутро.

Милош, Милан и Иван (долазе у разговору).

Милош.

Што рекосмо, тако да остане!

Иван.

Тако, побро, никако друкчије!

Милан.

Бог убио ко изневјерио!

Милош.

Заклесмо се Богу и Лазару,
Тврдом вјером и образом мушким:
Прије смрти погледат' у лице,
Нег' узмаћи и кренути вјером!

Милан }
Иван } заједно.

Да, тако је!

Милош.

А да л' знате, браћо,
Да ће и Вук учинит' овако?
Ја се бојим, јер је од невоље,
А невоља не зна за гробове!

Милан (у чуду).

Срце ти је зебњом обузето,
К'о да гледаш провалију каку!

Милош.

Ко поштење на пазар износи,
Ил' свој образ за нешто продава,
Срећни својој гроб је ископао!

Иван.

О, не тако!

Милош.

Никако друкчије!
Намјера је његова провидна:
Падне л' Лазар, он ће да устане,
Циљ му један: — круна Лазарева!

Милан }
Иван } заједно.

Бит' не може!

Милош.

И ви знате Вука,
Ништа мање но ја што га знадем,
Па ипак се к'о чудом чудите.

Милан.

У овоме одсудном тренутку
Невјерујем да ће бити неког,
Да окаља име Србиново.

Милош.

Ја, Милане, рекох и не рекох!

Иван.

Нек да Господ да не буде тако!

Милош.

С тога да смо и на све приправни,
Ма с паклом се у коштац хватали!

(Тихо и мирно, једна за другом, долазе четири
дјевојке, *Бисерка, Радојка, Јагода и Добрила* с кон-
дирима на бунар на воду и тихо се сашаптавају).

Милан.

Мурат ће нас добро упамтити!

Милош.

Неће дуго! Док зора заплави
Закукаће црна кукавица
Виш' његова свилена чадора!
А сад хајд'мо.

Иван.

Да, хајдемо, браћо,
На нас чека Лазар и Југ стари.

(Кад хтједоше поћи, угледаше дјевојке, па се по-
вукоше натраг и почеше их посматрати).

Бисерка, Радојка, Жагода, Добрила и Пређашњи.

Милош (тихо).

Да чујемо шта дјевојке зборе.

Бисерка (охоло).

У Српкиње страха не имаде!

Радојка.

Бог убио турског цар Мурата!

Жагода.

Убиће га Бог и божја правда!

Бисерка.

Док је нама Лазареве војске
И јуначких српских војвода,
Знаће Мурат с ким је кавгу поч'о!

Добрила (снуждено).

Ако наша почне гинут' војска,
А помоћи не буде какове...

Бисерка (испрси се).

Ја ћу прва у помоћ Лазару!

Загода.

И ја!

Радојка.

И ја!

Добрила.

Па и ја ћу, и ја!

Милош (друговима).

Кад овако дјевојке говоре,

Побједа ће бит' на нашој страни!

(Пођу, а кад их дјевојке угледаше, цикнуше и хтједоше побјећи, али их војводе зауставише).

Милош.

Ми смо наши!

Иван (клањајући се).

Српске војводе!

Милан (кад угледа Бисерку, освоји га љепота њезина и тихо, више за себе, рече):

Боже драги, да красне дјевојке!

Милош (дјевојкама):

И ви овдје...

Бисерка (приказује другарице).

Моје другарице,

Па дођосмо на бунар на воду.

Милан (се приближи Бисерки, поклони јој се и пођоше обоје напријед, остали остадоше у дубини, живо разговарајући).

Чуј ме драга, Бисерко дјевојко,
Што ме млада љепотом занесе!
Није давно од кад познасмо се,
Од то доба, кунем ти се, душо,
У моме си срцу урезана!
Без тебе бих јунак очајао,
Живот би ми јад и чемер био,
Срце би се у кам претворило,
Груди моје у мрачну пећину!
(Унесе јој се под лице).

Сјутра јесте Видов данак свети,
Ја ти сјутра идем на бојиште
Са својијем милим друговима —
Бог зна драги шта ће сјутра бити,
Коме ће се срећа насмијати,
Да л' Лазару ил' Мурату дерном! —
С тога, душо, дај ми ријеч твоју,
Која ће ме развеселит' млада
И новом ме снагом осилити!

Бисерка (збуњено).

Шта да кажем?

Милан.

Само једну ријеч,
Р'јеч милости и слатког волења!

(Узе је за обје руке и гледа је право у лице).

Да л' ме волиш?

Бисерка.

Да л' те волим? — питаш ме, војвода?

Милан.

Реци, јер ћу погинут' с чекања!

Бисерка (гледајући га право у лице, последије мале
почивке, весело):

Волим!... Волим!...

Милан (грлећи је):

Е, где среће моје!

Бисерка.

Ал' и моје, мој Милане златни! (као сјети се).
Да, сјутра ћеш на бој на Косово,
Муратова да саломниш крила!

Милан.

Знаће Мурат с киме се понпо,
Кад осјети Србинову руку!

Бисерка.

Ох, што мрзим тога тиранина!
Кад бих могла једнијем бих махом
Муратову војску уништила!

Милан (загри је).

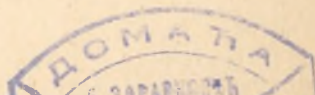
Дивно збориш, Српкињо дјевојко!

Бисерка (трже се).

Да нас није ко год опазио?

Милан.

Па и да је! Од данас си моја!
Громови ме јаки поразили,
Ако друго мислим но говорим!

Бисерка.

И ја твоја, Топлица Милане!
(Пођу према осталијема).

Милош.

Ви се тамо дуго задржасте.

Иван (тихо).

Чини ми се, да скухаше нешто.

Милан.

Простите ми, не могах друкчије!

Милош.

А сад хајд'мо!

Иван.

Да не одоцнимо!

(Клањају се дјевојкама исто тако и дјевојке њима).

Милан (тихо Бисерки).

До виђења! . . .

Бисерка.

До скорог виђења!

(Сва три одоше на противну страну).

Радојка (тихо Бисерки).

Шта ти оно Милан говораше?

Јагода.

Дуго си се с њиме забављала.

Добрила (весело).

Зар не знате? — Љубав је по ср'једи!

Јагода.

Топлица је и мене занпо,

Јесте јунак на овом свијету!

(тихо и мирно приступи пред њу, тихо):

Топлица те веома занпо

Да л' га волиш?

Бисерка.

К'о очи у глави!

Јагода (загрли је).

Ти, Бисерко, себи срећу нађе!

(Другарицама)

А сад хајд'мо свака своме двору.

(Све четири одоше куд која, а *Бисерка* у свој двор).

Мала пауза.

Старац Влајко (мало за њим) Бисерка.

Влајко (хода гори-доли и мисли се).

Бог нек нам је драги на помоћи!

Бисерка.

Ја не видим несреће никаке!

Влајко.

Три на једног, није шала мала!

Бисерка.

Ал' наш један за десет је вр'један.

Влајко.

Мурат се је страшно осилио.

Бисерка (озбиљно).

Шта ће Мурат у нашој Србији?
Бог му даде свега изобиља!

Влајко.

Ал' ђаво га гони у напријед,
Да Србију и с њом народ српски
Уцвијели и робом учини!

Бисерка.

А да л' Мурат знаде за Милоша,
За Ивана, Топлицу Милана
И за друге српске војеведе?

Влајко.

Ко је једном крви окусио,
Томе крв је ув'јек пред очима.

Бисерка.

Није Србин к'о што Мурат мисли,
Није зао, није тврдокоран;
Од постања до данашњег дана,
На свашто се јунак навикао,
Зло и добро сузама поздравља!

Влајко.

Бит' не може да се крв сачува!

Бисерка.

Нек Косово заплива у крви,
Ми Србију Мурату не дамо!

Влајко.

Бог нек нам је на помоћи драги,
У њега је моје поуздање!

Бисерка.

Док је у нас и мрве свијести,
Док је у нас српскога поноса,
Бранићемо нашу земљу дивно,
Макар против брата рођенога!

Влајко.

Није силе гдје отпора није!

Бисерка.

Ја вјерујем, а да л' и ти, старче,
У побједу српскога оружја?

Влајко.

Бог милостив знаде понајбоље!

Бисерка.

Не брини се! Бог и божја правда,
И свијетло оружије српско,
Које ће се заблистати сјутра
У рукама косовских јунака —
Побједиће силнога Мурата!
(Из цркве се чује пјесма: »Отца и Сина...«

У цркви се служи литурђија,
Данас царе војску причешћује.
Ако мајка за мене успита,
Ти јој реци: отишла је цркви!

(Весело одјури).

Влајко (за њом).

Тешки су се наврзли облаци
Више наше дивне отаџбине,
Бог зна драги шта нас сјутра чека!
(Замишљено хода гори-доли).

Јоште данас, вечерас, до сјутра,
Бог зна драги да л' ће икад више
Засијати звијезда даница
Виш' Србије по небу ведроме.
„Осили се турски цар Мурате
И он дође с војском на Косово,
Силна војска од триста хиљада,
Од Лазара да узима царство“.
Знаде Мурат цијену Србији:
Србија је добар комад злата,
За злато се и дјеца отимљу,
Камо л' неће ко зна шта вриједи!
(Више за себе).

Жуди људска, мрска, без границе,
Прво чедо пакленог сотоне,
Жив човјек ти никад не одоли,
Смрт је само господар свршетка!
(Сјетно).

Мој Лазаре, мој по Богу брате,
Против грома ко ће војевати?
Свака сила и тешка и страшна,
Ни једна му није одољела!
И ко да се бори са Муратом,
Кад с' уз њега муње и громови?
У Мурата силовита војска,
Мурат има свега изобиља,

Мурат има много пријатеља,
Ти, Лазаре, нигдје ни једнога!
Окрени се на све четир' стране,
Па погледај све народе редом —
Ко је Српству искрени пријатељ?
Нигдје, брате, нигдје ни једнога!
И ко рекне да нам је пријатељ,
Не вјеруј му, јер за вјеру не зна,
Лукавство је њиме обладало,
Свак би хтио Српству да натруни,
Нашим трудом свак би да се храни! —
Јоште данас, вечерас, до сјутра
И Мурат ће славити побједу.
Ал' крв крвцу жудно изазива:
Ко ј' на туђу крвцу облапоран,
Ил' њу пије, ил' њом се опија,
Рођеној ће крви кумовати,
У рођену крв се утопити! (оде).

Јевросима.

(Лагано излази из својега двора и загледа се у даљину. Послије мале почивке, поче):

Још је нема! Да чудне дјевојке,
К'о да ј' момак, к'о да није женско;
Нарави је мало чудновате:
Кад што рече, никад не порече,
Куд науми, тамо и одлази,
Ма су триста борила се чуда!
Кол'ко младих српских војевода
Њу од мене озбиљно просише,
Никог она да је завољела,
Осим једног Топлицу Милана,

Бог зна драги и то да л' озбиљно!
Да је Бог д'о мјесто женска мушко,
Да је пошљем у помоћ Лазару,
Да прослави име Голубово,
Ал' овако? — Куд ће пусто женско?
Јауком се не руше градови,
Нити плачем војске устављају!

(Из цркве се чује пјесма: »Буди имја Господње...«
Бисерка се поврати из цркве).

Јевросима (радносно).

Шћери моја!

Бисерка (паде јој на груди).

Мајко моја драга!

Јевросима.

Како сам се за те забринула.
Да си барем с Влајком ишетала.

Бисерка.

Ту сам била, близу цркве, мајко,
Гледала сам нашу српску војску,
Све два и два у храм улажаху,
Па их царе редом причешћује.

Јевросима.

Јер ће сјутра у бој угазити
За Лазара и Србију драгу.

Бисерка.

Да, сјутра је . . .

Јевросима.

Бити ил' не бити!
Ко је Србин и кољено српско,
Свак ће сјутра у бој на Косово.

Бисерка.

Милош, Иван . . .

Јевросима.

И Топлица Милан,
У прву ће ватру угазити!

Бисерка (као збуњено).

Да, да, и он . . . ко војвода српски! . . .

Јевросима.

Прилике су, горе бит' не могу!
Смрт је страшне жваље разјапила,
Бог зна ко ће жртва бити њена!

Бисерка.

Страшивац је пола издајица,
Јунаштво се по крви огледа!
Да, страшно је! . . .

Јевросима.

Шта си хтјела рећи?

Бисерка (као у страху).

Прости, мајко, ал' немогу 'вако,
Страшно, грозно, нестаће ме живе! . . .

Јевросима (у чуду).

Шћери моја! . . . Једина у мајке . . .

Бисерка (одлучно).

Милан иде, идем и ја с њиме!

Јевросима (за себе).

Сад знам да га воли и одвише! (гласно)
Не прти се силом ни јунаштвом,
Ако на крв сузама поглéдаш.
Није женско за послове мушке,
Што је за што оно и вриједи!
Слаба рука — осјеченој дрўга,
Без кремена не доби пламена!

Бисерка.

Без њег' нећу ни дана остати!
(Умиљавајући се).

Чуј ме моја милостива мајко:
Од када га ја познадох млада,
Његов лик ми ув'јек пред очима;
А кад само помислим на њега
И његово име ја изустим —
Чудна нека обузме ме ватра,
Ватра, која пржи и сажиже!

Јевросима.

Топлица је дичан војвода!

Бисерка.

Он је трећи по реду војвода,
По јунаштву биће, можда, први!
За то, мајко, ја га волим плахо!

Јевросита.

Рат је, шћери, срећа превртљива,
Бог нека му своју помоћ пошље!

Бисерка (озбиљно).

Ал' уз божју, нек буде и моја!

Пређашње и Влајко.

Влајко (се поклони).

На вас, госпе, војевода чека.

Бисерка (радосно).

Милан! Милан! . . .

Јевросита.

О, радости веље!
Па пођимо, шћери моја драга!

Бисерка.

Једва чекам, да га видим, мајко,
Јер је моме срцу омилио! (обје оду).

Влајко (сам).

„Сину муња од Једрене града,
А загрмље на сред Цариграда,
Гром удари на поље Косово,
Да обори Немањића царство!“
Силни Мурат силну дов'о војску,
„Да сабљама царство подијели,
А главама међе да постави!“

Царе Лазо, од Србије главо,
Мало ти је другијех невоља,
Још и с овом да се, јунак, бориш!
Миш и мачка не могу заједно,
Једно ће се у крв окупати!
Тако царе, никако друкчије:
Ко силнику у свем' повлађује,
Образу је цијену обалио,
Под катанац савјест заробно! (јако):
Нек се пада, ако пасти треба,
Да се српски образ не окаља!
(Поврати се у двор).

Вук и Хајрулах паша.

(Прво се појави Вук, а тек за њим паша. Обојица су у страху, да их ко год не спази и не чује. Паша је огрнут једном великом црном кабаницом; на глави му кукуљица, која му је покрила главу и пола лица. Кад се увјерише, да их нико не слуша и не гледа, да су на сигурном мјесту, почеше тихи разговор. Паша скиде кабаницу и са главе кукуљицу и сад се указа глава пашина и његов турбан).

Хајрулах.

(На први поглед свак ће опазити, да је то човјек
веома препреден и лукав).

Сви су Турци твоји пријатељи,
Чак и Мурат шаље ти поздравље,
Јер на твоје чека пријатељство.

Вук.

Без ударца не има јунаштва,
Пријатељства нема без темеља!

Хајрулах.

Твојој слави краја бити неће.

Вук.

Хоћу славе, хоћу да сам славан! . . .

Хајрулах.

Ти си и сад први међ' првима:
Куд год макнеш, свако ти се клања,
Гдје је збора, ти у збору први,
Гдје год сједаш, теби мјесто прво!

Вук (за себе).

Круна! . . . Круна! . . .

Хајрулах.

Можда и пријесто
Над Србијом да те очекује.

Вук (хитро).

И пријесто?

Хајрулах.

Круна Лазарева
За твоју је главу сакована.

Вук (весело).

О, хвала ти!

Хајрулах (за себе).

Мој си, Бранковићу! (гласно):
А сад знадеш шта ти чинит' ваља!

Вук (мисли се).

Хајрулах.

Што се мислиш? Буди соко прави!

Вук (као гори).

Хајрулах (за себе).

Да не смишља како пријевару?
Ђаурину није вјеровати! (гласно):
Кад за нешто речеш да је црно,
Не говори да је и бијело,
Јунак не зна за страх и бојазан!
(Умиљавајући се као пред дјететом).
Закуни се, чим се Срби куну,
Да ћеш нашој жељи шљедовати,
Награда је . . .

Вук.

Награда је? Казуј!

Хајрулах (принесе му се у лице).

Награда је — круна Лазарева! (за себе):
Бацих искру, искра ће у пламен,
Пламену се од срца радујем!

(У исти час зачуше се неки неразумљиви гласови,
на што се обојица страшно тргоше. Хајрулах паша
зави се у своју кабаницу, а главу и лице покри ку-
куљицом. За тим ухвати Вука за обје руке и рече):
Закуни се! . . .

Вук (у страху).

Бјеж'мо, пропалисмо!

(Хајрулах паша одјурн на једну, а Вук пође на
другу страну, у томе часу сретe се са *Бисерком*).

Вук и Бисерка.

Бисерка (изненађено):

Вук Бранковић? (Клања му се).

Вук.

Гле Бисерке л'јепе!

Бисерка.

Каква срећа доведе вас амо?

Вук.

Врло важни послови ме гоне
До чадора мила таста мога.

Бисерка.

Јер ће сјутра

Вук.

Ако Бог да сјутра,
Знаће Мурат шта Србин вриједи!
(За себе).

Женском срцу не годи истина,
Њему да је хвале и ласкања —
Овим ћу се послужити и ја!

Бисерка.

Тако зборе српске војевode.

Вук.

Може Мурат мислити што хоће,
Ал' ће, јунак, брзо увидјети,

Да ј' пред врагом кандило уждио!
Ја сам њему ово поручио:
Чекамо те орни и весели,
Да јуначки мејдан подјелимо;
Постили смо толико година,
Вријеме је да се омрсимо!

Бисерка (клања му се).

Дивно збори српски војвода!

Вук.

Вако збори војвода Милошу,
Вако збори Косанчић Иване,
Вако збори Топлица Милане —
Три војводе, три алем камена,
Три камена круне Лазареве.

Бисерка.

О, хвала ти, честит' Бранковићу,
Сад вјерујем у побједу српску!

Вук (за себе).

Погодих гдје треба! (гласно): А сад
с Богом!

Бисерка.

С Богом пош'о, Вуче Бранковићу! (по-
клони му се и оде у двор).

Вук (гледа за њом).

Ко пмаде два ока у глави,
Тај не жели једнијем гледати!

Пређашњи и Пустињак.

Пустињак (кад угледа Вука, трже се).
Бранковићу, нек је добра срећа!

Вук.

Није среће, ако слоге није! (за себе).
Њега ми се ваља причувати!

Пустињак (у чуду).

Зар у војсци, нади отачаства,
Зацари се неслога проклета?

Вук.

Крив је Милош!

Пустињак.

Обилић је дика
Лазарева и народа српског!

Вук (јетко).

Боље реци, како и приличи:
Обилић се Лазару удвара,
Да паклене намјере изведе!

Пустињак.

Не узајмљуј, ако вратит' нећеш,
Узајмљено, а не повраћено,
Код људи је што и украдено!

Вук.

Милош на ме попријеко гледа,
Јер његове ја пратим кораке!

Пустињак (благо):

Кад говориш, много не говори,
Говориш ли, нек ти срце збори!
Пун си силе и гордости тешке;
Гордост никог не прави човјеком,
Нит' богаство срећу повисује;
Није добро држат' се висина,
Јер сталности није у висини!

Вук (јетко):

Знаш ли, старче, да са Вуком збориш?

(Благо):

Није Лазар к'о што треба да је,
Није лукав, ни проницав није.
Често сам му јунак говорно:
И ногама и рукама копај,
Не пожали ни блага, ни зноја —
Пријатеља на све стране тражи;
А кад нађеш једног пријатеља,
Раширеним рукама га грли,
Сребра, злата понуди му доста,
Ал' тајана својих не казуј му!
Лукав Милош, па заведе цара!

Пустињак.

То сâм демон из тебе говори!

Вук.

Милош хоће крви са Муратом,
Да се лакше народ српски сатре!

Пустињак.

Понос српски тако захтијева...
А кад славно битку добијемо...

Вук (хитро):

Хајде, јадан, што булазниш тако,
Какав Лазар, каква ли Србија?
Лазар да се с Муратом изнесе?
Мравак с лафом борбу да војује?

Пустињак (жалостиво):

Е, кад тако Бранковић говори,
Ми смо наше царство сахранили!

Вук.

Да не бјеше Спаситеља Христа,
Ко зна би ли икад било крста!

Пустињак.

Боље речи: да не бјеше Христа,
Не би било Јуде издајника!

Вук (се трже).

Ти све тако, ја опет овако:
Ко не воли свијетлога дана,
У ноћ ће се црну расточити!

Пустињак.

Живи, да те до гробнице прати
Мирна савјест и доброта срца!

Вук (мирно).

Намјера је моја племенита,
Ил' ти, старче, мислиш што друкчије?

Пустињак.

Бјеснило је тебе напануло
Са твојега велика богатства!
Богатство се сузама купује,
За то му се никада не клањам!
Ни једно се на свијет не јави
Без крвавих сиротињских суза!

Вук.

Како збориш!.. Гдје су твоја дјела?

Пустињак.

Ја сам своје благо под'јелио
Међу браћу ниште и убоге...
Баш сада је вријеме настало:
Непријатељ кад је пред вратима,
Да се милом роду одужимо.

Вук.

Да се боље удвориш народу,
А највише нашој сиротињи!

Пустињак.

Одрекох се земаљскога блага,
Да сам ближе небу и Господу.
Што сад живим, живим само за то:
Јасним збором и савјетом мудрим

Српском роду вјерно да послужим.
Бог зна драги и народ мој види,
Да ли гредем праведним стопама.

Вук.

Стар је човјек у пола будала!

Пустињак.

У чему се не осјећаш мајстор,
Ту својега прста не бадај,
Да је мање стида и срамоте!
Хитро теку дани и године,
Препуни се земља изродима,
Ироји се у причи спомињу!

Вук (иронично):

Тај је савјет за мојега сина,
С њиме ћу се мало забавити!

Пустињак.

Не треба се пред дјецом шалити.
Ни повјерљив разговор водити, —
Лудо д'јете, а памет још луђа,
На свашто је хитра и попашна,
С једног чуда, ето чуда триста!

Вук.

Збориш са мном као са дјететом.

Пустињак.

О јаду се Српство забавило,
Властела га српска раскотари!

Вук.

Коме л' сада подмећеш угарак?

Пустињак.

Угарак си, ето, подметнуо,
Неком биће ватре и одвише!

Вук.

Издајство је читав народ српски
Отвореној повест' — касапници, —
Ко ће крви, нек се сам крвави!
(Диже руке у вис, јако):

Кунем ти се светим Јеванђељем,
Учинићу што за добро нађем!

Пустињак.

Не купи се часним Јеванђељем,
Јеванђеље ј' светиња Хришћанства,
Што Бог рече, нико не порече!
Ал' шта може смртан човјек рећи?
Пет паметних, хиљаду лудијех!
А од цигле једне таке р'јечи,
Хиљаде се рађају грехота!

Вук.

Гаси ватру, док пламен не букне,
У пламен је мучно загазити!

Пустињак.

Не ружим те, да те сјутра хвалим,
Нит' те хвалим, да те сјутра ружим —

Мушко срце мушку ријеч збори,
Не доживље да се икад каје!
Опасно је играти се срећом,
Кол'ко муке док се до ње дође!

Вук.

Док је ватре огријат' се можеш,
Пепелу се нико не радује!

Пустињак.

За људе је ријеч и молитва,
За хајдуке уже ил' тамница.

Вук.

Не свјетуј ме, ја за свјета нисам,
Штета ријеч прозборит' на празно!

Пустињак.

Ја тек рекох што знах и умједох,
А ти буди мудар и паметан,
Да све ово на добро изађе!

Вук.

С голе кости не откиде меса!

Пустињак.

Кад ко пјева, пјевај и ти с њиме,
Заплаче ли, друг му вјеран буди!
(Одлучно):

Проклет био ко ниј' уз Лазара!

Вук (јетко):

Знах те ко си, ал' не знадох што си,
Данас тебе ја познадох добро;

Боље да си пост'о калуђером,
Бар би цркви нешто привр'једио!

Пустињак (увријеђено):

Ко идеји јасној, племенитој
Замијера, границе поставља,
Ако нема на челу издајства —
Међ' лудама нека му је мјесто!

Вук (прихвати се за мач).

Иди, старче, без трага отиш'о!
За слијепца нису наочари,
Глух не треба пјесме ни молитве!

Пустињак (клече, а раздрљи прса).

Удри, Вуче, нека ти је просто,
Ал' поштеди Српство и Србију! (послије
мале почивке диже се и оде гледајући за Вуком,
који се такођер удаљи на противну страну).

Влајко и Бисерка (излазећи из двора).

Влајко.

Тако Мплан!...

Бисерка.

Како би друкчије?...

А кад сјутра зорица заплави...

Влајко.

Починиће чуда од јунаштва!

Бисерка.

Већ од сад се ја поносим, млада!

Влајко:

(кад је спазио Вука с Хајрулах-пашом веома се
зачуди и сневесели; тихо):

Само мирно!...

Бисерка (исто и она угледа и поче уступати
натраг).

Боже, је л' могуће?
(и грчевито се ухвати рукама за главу).

Вук и Хајрулах-паша.

Вук (узвијерено, за себе):

Од куд њега сад ђаво донесе?
Ко из торбе испаде преда ме;
Ниче ондје и гдје се не надам!

Хајрулах (лукаво):

Бранковићу!...

Вук.

Откуда ти овдје?

Хајрулах.

Да те питам: је ли вјера тврда?

Вук.

У крст часни кој' човјек вјерује,
Није право да на мјесец пљује!

Хајрулах (лукаво):

Ено тамо, иза „Грачанице“
Синоћ видјех једну сјајну зв'језду,

Свјетлија је од звјезде данице...
У ономе свијетломе часу
Чух, ко неко тихо прошапута:
Оно звјезда Вука Бранковића!

Вук (у страху, узе га за руку и поведе).
За разговор није овдје мјесто! (оду).

Влајко и Бисерка.

Влајко (за њим):

Чим се хвалиш, подла кукавицо,
Чим се хвалиш, чиме ли поносиш?
Да ли сабљом — рђа је убила!
Ил' десницом — снага је издала!
Или срцем — препукло да Бог да!
Или вјером — вјера те убила!
На кољена и Богу се моли,
Сав се предај Богу и молитви,
Моли му се док осјећаш снаге,
Док осјећаш знака од живота,
На час саме смрти моли му се!

Бисерка.

Ком' то збориш?

Влајко (озбиљно):

Вуку Бранковићу!
Док се сада с папом сализао, (јак):
Издајству је пута прокрчио!

Бисерка (више за себе):

Људи строги често и пренагле,
Неће Вуче учинит' издају! (оде у двор).

Влајко (за Вуком):

Црни демон пакла не милује,
Ал' у њему живи и скапава! (Оде за Би-
серком).

Пустињак (замишљено):

Чудну пјесму Вук испоја данас,
Бојати се какога грдила!
Он за славом и за чашћу чезне:
Кратка ј' слава која силом стиже,
Вјечна она са добријех дјела!
Хоће славе? Зар је не ужива?
Ил' је слава што га с' свако боји?!
Полумртва наша сиротиња
Пред лицем му чини метанија,
А пред светим божијим олтаром,
Ниже клетву једну иза друге...
Тражи славу? Наћи ће је лако!
Када сјутра бијел дан осване,
Нек похита с браћом на Косово
И принесе дарак благородни —
Крв рођену на олтар Србије!
Ил' он нема мушког поуздања,
А у слави хоће да проживи?
Има блага, сâм не зна колико:
Да угоди и Богу и роду
Сиротињи нек да половину, —
У томе ће славу задобити,
Вјечну славу, за вјечна времена,
На овоме и ономе св'јету! (оде).

Ноћ.

Бисерка (сама, снужено. Мала Почивка).

Страшна ноћи да те Бог убије,
Што си пуна страха и отрова!
О, Мурате, страшило свијета,
Мало ти је другијех земаља,
Мало ти је робља свакојака,
Мало ти је господства твојега,
Још Србију хоћеш да покориш!
(Послије мале почивке).

Црне слике и прилике црне!
Синоћ, тужна, у сну сам видјела
Виш' Србије по небу ведроме
Све крстови крвљу окупани,
Међ' крстима мјесец засијао,
Зраке баца као жарко сунце,
Амо доли, по пољу Косову,
Силна војска и српска и турска;
Турска војска призива Мурата,
Српска војска муком замукнула.
Прићох ближе, кукавица сиња,
Па ја поћох по разбоју млада,
Па ја питам једног војеводу:
Што је српска војска невесела?
Мени вели рањени војвода:
А, не питај, лијепа дјевојко,
Како не би била невесела —
Издаја је њојзи учињена,
Баш у часу велике побједе!
Лазар паде, с њиме Јуже стари,
А са Југом девет Југовића,

А са њима Обилић Милоше,
Са Милошем Косанчић Иване,
Са Иваном Топлица Милане,
С њима друге српске војевode
И остала Лазарева војска.
Тако паде царство Лазарево,
Паде царство и господство паде! —
То изрече, а ја вриснух млада,
У томе се пренух и пробудих,
Па прислужих велико кандило
Пред иконом мученика Ђорђа,
И Богу се молих позадуго,
Да се црни снови не испуне!
(Задуби се у тешке мисли).

Пређашњи и Милан.

Милан (прикраде се иза леђа, тихо):
Где Бисерке!...

Бисерка (кад га угледа, весело):

Где Милана мога! (грле се).

Милан.

Како ми је сада овдје лакше: (руком на
срце).

Срце моје плива од радости!

Бисерка (стидљиво):

Једва чекам да те видим само,
Без тебе сам као у тамници!

Милан.

Још вечерас, сјутра што Бог даде!

Бисерка (сјети се):

Јесте, сјутра, чим зора заплави,
Мој Милане, моја зоро рана! (замисли се).

Милан (унесе јој се у лице).

А зашто сам ја војник Лазарев?
Ко је рођен у часном поштењу,
У поштењу нека га нестане! (ухвати је
за руке).

Страх је тебе неки обузео...

Бисерка.

У Мурата, кажу, много војске...

Милан.

Два пут више него у Лазара,
Ал' наша је војска одвојила
Срцем, умом и витешком снагом!
А ево ти моја вјера тврда.
Док је у нас и мрве свијести,
Док је у нас српскога поноса —
Бранићемо нашу земљу дивно,
Док једнога у животу траје!
Ко друкчије учинити мисли,
Боље му је живот да одузме,
Но да живи животом одрода!

Бисерка.

Тако збори ко је вјеран цару
И ко воли своју отаџбину!

Милан.

Ту те хоћу! Из твојијех уста
Проговори велика Српкиња! (грли је).

Бисерка.

Бог убио ко год зажалио
И свој живот дати за Лазара!

Пилан (радосно):

О, хвала ти!... А сад с Богом, душо!
Реци мајци, да ћу скорим доћи! (одјуре).

Бисерка (за њим, весело):

Знаће Мурат с ким се заратио!

Пређашња и Јагода.

Јагода (утрча, загрли Бисерку, весело):

Добра вече!

Бисерка.

Бог ти помогао! (у чуду).
Где Јагоде? Од куда ти доцкан?

Јагода.

Дођох да ти јавим нове вијести.

Бисерка.

Шта? Да ниси почем испрошена?

Јагода.

Нисам!

Бисерка.

Ил' у кога загледала?

Јагода.

Ни то!

Бисерка.

Па шта ј' онда, сестро моја?

Јагода.

Ево, казаћу ти. Мој брат Ненад
Позиву се царском одазвао —
На бојно је поље отишао!

Бисерка (за себе).

О, да и ја имам брата свога!...

Јагода.

Отиш'о је с пјесмом на уснама (жалосно).
А ја остах болно уздишући!...

Бисерка.

Жао ти га!... Да, да, брат је!... Али...

Јагода (хитро):

О, не за то, већ што ме остави,
Што ме собом у бој не поведе!

Бисерка.

О, како си племенита, сестро,
А уз то још срца јуначкога!...

Јагода.

Ја не могу дочекати јутра —
Идем и ја!

Бисерка (као у чуду).

И ти идеш? И ти?...

Јагода.

Чудно питаш!... Српкиња сам, сестро!...

Бисерка (грлећи је):

Божији те нек благослов прати!

Јагода (љуби је).

Идем, хитам, нећу да одоцним...

С Богом!... (оде).

Бисерка (гледа за њим, узбуђена, јако):

До виђења!... До виђења!... (жалостиво,
за себе):

Она оде, а ја да останем,

Да мајчину плетем плетеницу?...

(Замисли се).

Пређашња и Јевросима.

Јевросима (тихо):

Ти још овдје, а ноћ у велико?...

Бисерка (трже се):

Прости мајко, занесох се мало...

Јевросима.

Мислиш, шћери, шта ће бити сјутра?

Бисерка (одлучно):

Шта год хоће, нека буде, мајко!

И да царство своје изгубимо,

Да с' од дана црна ноћ претвори, —

Опет зора свануће Србији!
Без уздања нема поуздања,
А без њега не има живота!

Јевросима.

А шта велиш за Милана свога?

Бисерка.

Из боја ће здраво нама доћи.

Јевросима.

Тебе младу узет' за љубовцу!

Бисерка (радосно):

Мајко моја!

Јевросима.

Да чудне радости!

(Загрлише се и остадоше у загрљају, док не дође
Милан).

Пређашње и Милан.

Милан.

Добра вече!

Бисерка (кад га спази, весело):

Добро нам дошао!

Милан (љуби Јевросиму у руку).

Ево мене опет међу вама,
Дођох ради срећног опроштаја!

Бисерка.

Зар већ идеш?

Милан.

Отаџбина зове,
Зове, душо, српске соколове,
Да крв лију на српском олтару
За Лазара и мајку Србију!

Јевросима (побожно):

Боже, Оче, који св'јетом владаш,
Који мене из ничега створи,
Од свег срца ево ти се молим:
Народ српски благослови, спаси!

Бисерка (као гори).

Као мајка што те моли моја,
Милостиви, Свемогући Боже,
Благослови војску Лазареву! (Милану):
А гдје су ти мили побратими?

Милан.

Овог часа дојездиће амо
Из табора српског цар Лазара.
(Јевросима се неопажено удаљи).

Ах, да знадеш, моја душо драга,
Какви су нас јади сколесали,
У црну би земљу пропанула!

Бисерка.

А какви су јади, не било их,
Мој Милане, моје сунце жарко?
(Појави се старац *Влајко* и стаде њима за леђа).

Милан.

Вук Бранковић, зет честитог цара,
Сјеме распре међу нас посија,
Дивну српску војску обезглави!

Бисерка (страшно):

Наопако! . . .

Милан.

По нас и по Српство!
Код цара је облаг'о Милоша,
Да ће Милош учинит' невјеру
И Мурату издати Лазара
И — цар посве повјерова Вуку!

Бисерка.

То Бранковић рек'о за Милоша?

Милан.

Људска глава, а језик ђавољи!

Бисерка.

Тако Вуче рече пред Лазаром,
А преда мном хваљаше Милоша,
Па Ивана, и тебе, Милане!
За вас, рече, да сте три алема,
Три камена круне Лазареве!

Милан.

Дволичан је, не било га мајци!

Бисерка.

А шта Милош на то одговори?

Милан.

Милошу је врло тешко било,
Па овако цару одговара:
„Ја неvjера никад био нисам,
Нит' сам био, нити ћу кад бити,
Живота ми и имена мога!
А сјутра је Видов данак свети,
Видјећемо, мили господаре,
Ко је вjера, ко ли је неvjера!“

Бисерка.

Чудне бруке и несреће српске!

Милан.

И закле се Милош пред Лазарем:
Да ће проћи сву ордију турску,
До чадора силна цар Мурата,
Да ће њему под чадора доћи,
Њега јунак жива распорити!

Бисерка.

Заклетва је и тешка и страшна,
Да ли ће је моћи одржати?

Милан.

Наш је Милош човјек од ријечи,
За што рече, никад не порече,
Ма с дивом се у коштац хватао!
То је дужност правога Србина
И војника . . .

Пређашњи и Влајко.

Влајко (тихо):

Да је среће л'јене

И Вук тако да мисли и чини,
Друкчије би ста́ла царевина,
Друкчије се о њој говорило;
Неби Мурат Косова видио,
Нит' на њему чадор разалео!
Неће Милош учинит' издају,
Бранковић ће . . .

Милан (хитро):

Боже, милостиви,
Шта ја чујем? Да грдне несреће! . . .

Влајко.

Вук је себе мало заб'јелно,
Ал' до краја нас је зацрнио! (јак):
Бранковић је издају спремио,
Ја сам Вука с пашом затекао
Ево овдје! . . . (Бисерки) И ти си видјела!

Бисерка.

Видјела сам!

Милан (у чуду).

С пашом га видио?!

Влајко.

Обојица, к'о у неком страху,
Повјерљиво разговор вођаху,

О чем' другом већ несрећи српској!
Ал' о њему не зборимо више —
Чисту срцу небо отворено,
— Бранковић га нити не имаше! —
Часно име скупље од ичега! (оде у двор).

Бисерка.

Бранковић је зет честита цара
И царев је први војвода —
Он да снује о издаји какој —
Невјерујем!

Милан.

О, да Бог да драги,
Да све ово на добро изађе!

Пређашњи и Пустуњак.

Пустуњак (мисли да је сам).

Ко се свети над немоћном жртвом,
Ил' умрле на мегдан позива,
Ту јунаштва није ни од педља!
Бјеснило је њиме обладало
Од како се зетом царским назва;
С тешка гр'јеха он ће се кајати,
Кајање је болест превелика:
Смрт је живот тешком болеснику!
Али нема смрти без кајања,
Њему нема да икоме има!

(Послије мале почивке):

Страшна игра већ је започела,
Побједу ће ђаво да однесе!

Бољи Мурат од подлога Вука:
Мурат јавно, а Бранковић тајно,
Док се кола српска раздробиле!
(пође да иде напријед, у исти час ступи Бисерка
преда њ').

Бисерка.

Прости мени, божји службениче!
Али ћеш се грдно преварити,
Када Вука зовеш издајником;
Вук издају учинити неће,
Ја сам с Вуком данас бесједила!

Пустињак (за себе).

Добра душа! (гласно) Па шта збори Вуче?

Бисерка.

Бесјеђасмо о свем' и свачему,
За највише о сјутрашњем дану,
И Вук често у ватру падаше,
Бранећ' сваког ко је уз Лазара! —
Тако Вуче, ти о њему друкче!

Пустињак (за себе).

Што ни пако издати не може,
Ни сам Содом са отровном жучи,
Чак ни демон својом врашком силом —
Човјек може, човјеку је дато! (гласно):
Неће Вуче ни сребра ни злата, —
Он за круном Лазаревом чезне! (оде).

Милан.

Јеси л' чула?

Бисерка (тужно):

Боље да нијесам!

Пређашњи, Милош и Иван.

(Милош и Иван дубоко се клањају пред Бисерком.
Обојица су врло узбуђени).

Милош.

Хоће ли нам бити опроштено,
Што у доцна доба долазимо?

Бисерка (клањајући се):

Три јунака, три сокола српска,
У двор овај могу доћ' кад хоће!

Милан (рукује се с њима).

Здраво да сте, мили побратими!
Јесте л' спремни?

Иван.

Спремни смо, Милане,

Па пођосмо, да у име Бога,
Извршимо, што смо наумили,
Да образу очувамо ц'јену
И за овај и за онај свијет!

Милош (стаде пред Бисерку, скиде коласту аздију
и дајући је, поче мирно):

Чуј ме, л'јепа Бисерко дјевојко:
„Ево теби коласта аздија,
По чему ћеш мене споменути,

По аздији, по имену моме.
Сад ја идем на бој на Косово,
Мене тамо зове отаџбина
И остале српске соколове.
Моли Бога, лијена дјевојко,
Да се здраво из тог боја вратим,
А и тебе добра срећа нађе,
Узећу те за Милана мога,
За Милана, Богом побратима,
Кој' је мене Богом побратио,
Вишњим Богом и светим Јованом —
Ја ћу теби кум вјенчани бити!“

(Бисерка прими коласту аздију и поклони се смјерно.
За Милошем приступи Иван и давајући јој бурму,
рече):

Иван.

Од мене ти бурма позлаћена —
Ја ћу теби ручни дјевер бити!

Милан

(гледајући је право у лице, скиде с руке копрену
од злата и даде је):

Мила моја Бисерко дјевојко,
„Ево теби копрена од злата,
По чему ћеш мене споменути,
По копрени, по имену моме!
И ја идем на бој на Косово,
А са својим милим друговима,
Јер нас тамо зове отаџбина,
Зове, душо, српске соколове,
Да крв лију на српском олтару

За Лазара и мајку Србију!
Моли Бога, драга душо моја,
Моли Бога и светог Ђорђија,
Да се здраво ја из боја вратим,
А и тебе добра срећа нађе,
Узећу те себи за љубовцу,
Да ми будеш вјереница љуба,
Вјерна љуба до судњега дана!“

Бисерка (првмј копрену, одлучним гласом):

И ја идем!

Милан (у чуду):

Куда?

Бисерка (одлучно, јако):

Куда и ти!

За што сам ја Српкиња дјевојка?

Ти да идеш, а ја да останем?

Пређашњи и Јевросима.

Јевросима (као уплашено):

Шта је теби, мила шћери моја,

Шћери моја, једина у мајке?

Бисерка (одважно):

Куд ће Милан, тамо хоћу и ја!

Мило (тихо Бисерки):

Ти остани с старјелом мајком,

Шта би мајка да тебе изгуби?

Иван.

Па да тужи до судњега дана
И проклиње час рођења свога!

Милан (благо):

Заклињем те: љубави ти наше,
Не цвијељај остарјелу мајку!

Бисерка (одлучно):

У овом те послушат' не могу!

Јевросима (цикне):

Шћери моја!

Бисерка (загрли је):

Мила мајко моја!

Пређашњи, Пустинјак и Влајко.

Пустинјак (војводама):

Браћо моја и синови моји! (шпри руке)

У загрљај мени полетите,

На стара се прса наслоните,

Прса стара, а мишице слабе,

Ал' је срце силно и јуначко,

А још јача љубав према вама,

Браћо моја и јунаци моји,

Српске земље славни витезови!

(грли Милоша, Ивана и Милана).

Браћо моја и синови моји,

Хвала вама на вашем јунаштву,

А пут који срећно предузесте,

Нека добри Господ благослови!
Хајте срећно страшном разбојишту
И својом га крвцом пошкропите,
Својом крвцом земљу посветите,
Хајте, браћо, на своју Голготу!
На једној се Христос прославио,
А на другој ви се прославите,
Да ако се с косовске Голготе
Српском роду јави васкрсење!

Милош.

Хвала теби, божји трудбениче!

Влајко (Милошу):

Стар сам, сине, година ми много,
Многа чуда преко главе прешла,
Многа прешла, друга придолазе,
А како се животу радујем, —
Живот ми је дражи од ичега, —
Ја немогах срцу одољети —
Ев' и мене!

Јевросима (грчевито):

Добри, вјерни Влајко,
У двору ћеш моме останути!

Влајко (клањајући се):

Прости мени, Јевросима госпо,
А зар не чу како Лазар кличе:
„Ко не дош'о на бој на Косово,
Не имао од срца порода,
У кући му чедо не плакало,

Пред кућом му коло не играло,
Више куће стадо не блејало,
Никакво му сјеме не родило,
Ни у пољу бјелица пшеница,
Ни у брду винова лозица,
Рђом кап'о док му је кољена!“ (одлучно).
Немогу ти у двору остати!

Бисерка (пољуби Влајка у руку, мајци):
Мајко моја!... (загрле се).

Милош (друговима):

Е, сад да идемо!
(љуби Јевросиму у руку, а она њега у чело).
С Богом!

Иван (као гори).

С Богом!

Милан (као гори, грлећи Бисерку):

До срећног виђења!
(сва три оду).

Бисерка (жудно за њима):

С Богом пошли, српски витезови,
С Богом пош'о, милосни Милане!
Прими поздрав твоје вјеренице:
До виђења на пољу крвавом! (хитро при-
ступи пред пустињака и клече):
Добра душо, ти ме благослови!

Пустињак (благоспљајући је):
Бог нека те добри благослови!

Бисерка (устаде и окрену се мајци):

Пустиња је наш дом за Лазара
И за нашу отаџбину драгу,
Јер мушкога не има кољена,
Да притече у помоћ Лазару. (одлучно,
јако):

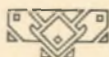
Ево мене, ево српске шћери!
Ко ће у смрт, васкрсе дочекаће!
С Богом, мајко, прости, благослови!
(Пољуби је у руку и хитро одјури у двор).

Јевросима (цикне и пође за њом, за тим стаде
као окамењена).

Шћери моја!...

Пустињак (за њима, подиже руке к небу):

Племените душе,
Бог нека вас добри благослови!

II ДИО:

ИСКУШЕЊЕ.

Догађа се у јутру, послје косовске битке,
т. ј. 16. јуна 1389. год.

II ДИО.

Искушење.

БОЈНО ПОЉЕ НА КОСОВУ. Јутро иза страшне и кржаве битке на Косову пољу. Небо се наоблачило. Црни, тешки облаци наднијели се над равним пољем, на којем се јучер водила очајна борба између двије силне војске и два цара. На све стране виде се мртви и рањени — Срби и Турци. На предњој страни леже тешко рањени Павле Орловић, а до њега један турски војник, крвав по лицу и по рукама. По самом пољу виде се, без икаква реда разбацани шлемови, челенке, калпаци, шубаре, разни саруци и турбани; копља, мачеви, стрижеле, сабље и буздовани. Свјетле па загрми. Негдје у даљини пуче гром, за њим други и трећи. Из близа и из даљине допру тихи узвици очајних, остављених рањеника, који се боре између смрти и живота. — Тихим, нијемим кораком, долази *Вук Бранковић*, у војничком војводском одијелу, у оклопу, блиједа лица а погледа веома страшна. Погледа око себе и кад угледа тешке рањенике, застале, затресе се и заљуља од ужаса. Грчевито склопи руке, затим дубоко затресе главом и као највећи очајник задуби се погледом у црну земљу. На једном тешко уздане, марамом отра зној са лица својега и, погружен, одлази даље. Одмах иза Вука

дође *Једна баба*, која пролази мимо рањенике, загледајући сваког, по чему се види да некога свога тражи; а кад га не нађе, лагано, у највећој тузи, одлази даље, тешко уздишући. Грмљавина лагано ишчезава.

Бисерка (мало доцније) **Србин рањеник**.

Бисерка (у мушком одијелу, као војник Лазарев. На глави јој челенка, у десној руци мач, а у левој штит и копље. На лицу јој види се журба и умор. Стаде и погледа у даљину).

Нигдје никог! (ослушкује). Ништа се не чује,

Ил' још бојак није започео;

Ил' је био па се и свршило!

Недај Боже, да сам задоцњела,

Бруку своју небих преживјела! (Пође. У тај час срете се са *Србином рањеником*, који, сав крвав и израњен, једва корачаше. Кад угледа *Бисерку*, жалосним, непрекиданим гласом поче):

Србин рањеник.

Богом брата, дај ми капцу воде!

Бисерка (се трже):

Немам, брата ничега уза се,

Чиме бих ти у помоћи била —

Ја сам једна Косовка дјевојка,

Хитро поћох у помоћ Лазару...

Србин рањеник (хитро):

Свршено је!...

Бисерка (пренеражено):

Шта ми рече, брата?

Србин рањеник.

Све је доцкан!... У крв све потону!...

Бисерка (прихвати га за руку и поможе му да сједе).

Кажи мени, слуго Лазарева:

Да ли Срби мегдан задобише?

Је ли Мурат с боја утекао?

Је ли царство српско обновљено,

Ил' још траје борба започета?

Србин рањеник.

Када не знаш, ево,... казаћу ти:

Ми смо — наше — царство — изгубили!

Бисерка (очајно):

Јао мени, сињој кукавици!

Србин рањеник.

Да не бјеше издаје проклете,

Шћаше Лазар надбити Мурата!

Бисерка (у чуду).

Зар издајство! (више за себе): Да несреће
српске!

Србин рањеник.

Вук учини к'о нико до сада:

Баци искру међ' браћу рођену —

Паде искра, за њом друга, трећа,

Докле пламен не обузе страшни,

Царство српско у Содом претвори,

Ми се тужни у црно зависмо,

Да кукамо до судњега дана,
Ал' и Вука вавјек проклињемо,
Са кољена на кољена српска. (изнеможе).

Бисерка (к небу):

Боже силни, страшна искушења!

Србин рањеник (тихим гласом):

Воде... Само једну капцу воде!...

Бисерка (хитро одјури од куд је и дошла).

Павле Орловић (лагано подиже главу, погледа око себе и кад видје Србина рањеника, поче тихо, готово нечујно):

Има л' иког да је у животу,
Да нам прича како се свршило?

Србин рањеник.

Све прогута несито Косово! (као сјети се).
Има, браћо — Вук најбоље знаде!

Орловић.

Зет Лазарев — српски издајица!
Страшно ли нас данас уцвијели! (клоне).

Једна баба (води рањеника. Долазе у разговору).
(Тихо).

Да, тако је! Мени чудно бива
Да Српкиња помаже Турцима!
Није л' чула, није ли видјела
Безакоња каква починише
Према старцим' и према нејачи,

А шта она? Мјесто крвног зајма,
Гдје год нађе турског рањеника,
Помоћ пружа као и српскоме! (одмане
рукама).

Никад 'ваку не видјех дјевојку!

(Полагано иде с рањеником).

Пустињак

(сузњијем очима гледа разбојиште и рањенике, потресеним гласом):

Бориле се двије силне војске,
Бориле се, па се умориле,
И два цара мегдан оставише,
Да се никад више не појаве!
Косово се у гробље претвори,
Мирно ћуте, које смрт загрли;
Стоји лелек оних у животу;
Од дана се црна ноћ претвори,
Да је више јада и чемера!
Црни дане, а црња вечеро,
Што још црњу судбину скројисте
Јуначкоме племену српскоме!... (замисли
се, жалостиво):

Куд ће већа за мене несрећа:

Кад сам скоро с ногама у гробу,

Да доживим и ово грдило! (заплаче се и
оде плачући).

Бисерка.

(У дјевојачком одијелу. „Засукала бијеле рукаве,
на плећима носи хљеба бијела, у рукама два кон-
дира златна, у једноме хлађане водице, у другоме
руменог вина“. На лицу јој види се тежак бол.
Лагано приступи и кад угледа пред собом рање-

ника, згрозп се, и као без свијести поче бацати страшне погледе тамо — овамо по разбојишту. У томе часу почеше допирати гласови рањеника.

Тихо):

Дај ми, Боже, да из ове таме,
Мене младу сунце обасија,
Да угледам мог Милана драгог,
Мог Милана, мога вјереника,
Да му панем на јуначке груди
И честитам на мушком јунаштву!

(Лагано приступи Србину рањенику, подиже га да сједе, лице му уми водом, напоји га вином и заложу хљебом бијелијем).

Србин рањеник.

Бог нека ти плати, Спаситељко!

Бисерка (приђе Турчину рањенику и њега уми по лицу, напоји га водом и заложу хљебом бијелијем).

Турчин рањеник (кад се освијести):

Ти, Српкиња, па то чиниш, мени,
Што ти браћу сјекох по Косову —
О, Српкињо, нек ти Алах плати!

Бисерка.

Ти си пао бранећи Мурата,
Ови па'ше бранећи Лазара —
Сви сте вр'једни и веће помоћи!

Турчин рањеник.

Сад вјерујем у што невјерових:
Кад су таке Српкиње дјевојке,

Царство наше биће и проћи ће,
А ваше је царство до вијека,
Јер вас никад нико не побједи!

Једна баба (дође, стаде и гледа Бисерку).

Бисерка (као молећим гласом):

Стара мајко, жива себи била,
Како себи тако и својима,
Можеш ли ми од куд донијети
Б'јела хљеба и студене воде,
Лијепо ћу теби захвалити!
Моја помоћ и одвећ је мала,
Јер је много љутих рањеника —
Помози ми, Бог ти помогао!

Баба (оте јој кондир из руке):

Ил' си луда, или си слијепа,
Зар не видиш пред собом Турчина?
Помоћ твоја у кам ударила?

Бисерка (пренеражено):

Шта је теби, остарјела друго,
Што ми оте кондир воде хладне?

Баба.

То је Турчин!

Бисерка.

Ал' рањеник тешки,
Моја помоћ њему је потребна!

Баба.

Отрова му подај, а не воде!

Бисерка.

Та шта си ти када тако збориш?

Баба.

Хиљадама ј' амо рањеника,
Што се српским именом називљу,
Што су пали бранећ' отаџбину,
Међу њима и мој је јединак,
— Падох с ногу заман тражећи га! —
Можда чезне за капљицом воде,
А ти овдје Турчину помажеш!

Бисерка.

О вјери си разговор повела?
На вјеру се глуп свијет осврће
И разлику по вјерама чини!
Љубав, браство, вјера поуздана!
Који човјек трун љубави има,
Драг је мени к'о и брат рођени!

Баба.

Млад вјерује у све и у ништа,
За највише у чем' вјере нема,
За свачијом поводи се мишљу...
Што старији, све сталнији бива:
Снага јача, ал' и вјера јача,
Што старији, све је вјером тврђи!
Нити силом, нит' лажљивом варком,
Не одби му вјеру од живота, —
Тврдо срце, а вјера још тврђа!

Бисерка.

Моја вјера чиста, истинита!

Баба.

Искуство је школа понајбоља!

Бисерка (у пола љутито):

Луда жено, дај ми кондир амо,
Не цвијељај срца дјевојачког!
Ја сам, ево, себе жртвовала,
Да се шећем по разбоју млада,
Да преврћем по крви јунаке:
Ког Србина у животу нађем,
Умићу га хлађаном водицом
И причестит' вином црвенијем
И заложит' хљебом бијелијем.
И Турчина када нађем кога,
И њему ћу помоћ учинити:
И њега ћу умити водицом
И заложит' хљебом бијелијем —
То је дужност сваког Хришћанина,
А јуначка ј' срећа донијела,
Да је Мурат надбио Лазара!
И још чуј ме, остарјела друго,
Моја вјера из мене говори:
Ко је жудан помоћи какове,
У помоћ му треба прискочити!
Ил' зар не знаш Христове ријечи:
Ко се на те каменом замахне,
Истим зајмом не враћај му дуга,
Већ покучи комад хљеба бјела!

Баба (благо):

А ко си ти, лијена дјевојко,
Кад си тако умна и паметна?

Бисерка.

Ја сам јадна Српкиња дјевојка,
Јединица у рођене мајке, —
Овдје тражим свога вјереника!

Баба (потресено):

Прости мени, племенита душо,
У тешко сам пала искушење,
Ја сам ти се чисто изгубила,
Сама не знам што говорих 'вако!
(Врати јој кондир и — удаљи се).

Бисерка (узе кондир, лагано приђе и наже се над *Орловићем*. Кад видје, да је при свијести, поче тихо):

„О, Бога ти, незнани јуначе,
Јесу ли ти ране додијале,
Можеш ли их како пребољети?“

Орловић.

А ко си ти?

Бисерка.

Косовка дјевојка.

Орловић (лагано):

„О, Бога ми, Косовко дјевојко,
Ја сам јунак Орловићу Павле,
А царев сам млади барјактаре,
Десна ми је рука одсјечена
И лијева нога до кољена;
Вита су ми ребра изломљена,

Виде ми се цигерице б'јеле —
Мислим нећу рана пребољети!“

Бисерка (га лагано подиже, уми га водом, затим напоји вином, па стаде више њега, гледајући му право у лице. Послије мале почивке Орловић се прибра и поче тихим гласом):

Орловић.

„Богом сестро, Косовко дјевојко,
Која ти је голема невоља,
Те преврћеш по крви јунаке?
Кога тражиш по разбоју млада:
Или брата, или братучеда?
„Или свога стара родитеља?“

Бисерка.

„Богом брате, Орловићу Павле,
Ја од рода никога не тражим,
Ја никога од свог рода немам,
Осим једну остарјелу мајку,
— Бог зна да л' је до сад у животу —
Већ ја тражим три српске војводе:
Једно јесте Обилић Милоше,
Друго јесте Косанчић Иване,
А треће је Топлица Милане,
Мој вјереник, моје очи живе!
Кад су пошли на бој на Косово,
Мени рече Обилић Милошу:
„Моли Бога, драга душо моја,
Да се здраво из тог боја вратим,
А и тебе добра срећа нађе,
Узећу те за Милана мога —

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ“
ЛЕСКОВАЦ

Ја ћу теби кум вјенчани бити!“
То ми рече војвода Милошу
И даде ми коласту аздију.
За њим дође Косанчић Иване,
С руке скиде бурму позлаћену,
С руке скиде, па је мени даде:
„На, дјевојко, бурму позлаћену!
Моли Бога и светог Јована,
Да ти с' здраво из тог боја вратим,
А и тебе добра срећа нађе,
Узећу те за Милана мога —
Ја ћу теби ручни дјевер бити!“
За њим дође Топлица Милане,
Красан јунак на овоме св'јету!
Сабља му се по калдрми вуче,
Свилен калпак, оковано перје,
На јунаку коласта аздија,
Око врата свилена марама,
На руци му копрена од злата —
Обазре се и погледа на ме,
Даде мени златно обиљежје,
Даде мени копрену од злата
И закле се јунак на свијету,
Ако здраво из боја се врати,
Да ће мене узет' за љубовцу,
Да му будем вјереница љуба,
Вјерна љуба до судњег дана!
И одоше три војводе бојне
И одоше на Косово равно.
Ја не могох срцу одољети,
Већ ја пођох на Косово равно,
У цареву да приступим војску,

Да са мојим милим вјереником
Гоним Турке и Мурата злога.
Али јао! Већ доцкан бијаше,
С тога бацих штит и копље вито,
Па ја пођох по разбоју млада,
Рањенима пружати помоћи,
Неби л' својој тузи одољела!

Орловић (руком у даљину):
„Сестро моја, Косовко дјевојко,
Видиш, душо, она копља бојна
Понајвиша а и понајгушћа?“

Бисерка.
Видим, брате, Орловићу Павле!

Орловић.
„Ондје ј' пала крвца од јунака,
Та доброме коњу до стремена,
До стремена и до узенђије, (уздахнувши):
А јунаку до свилена паса!“

Бисерка (жудно):
Даље, даље, Орловићу Павле,
Јоште једну, јоште двије р'јечи:
„И бише се три српске војводе
И стекоше славу на мегдану,
И сва три су на животу млади!“
Реци: јесу ... једну ријеч само ...

Орловић (тихо):
Чим је, сестро, Милош погинуо,
С њим и наша сломише се крила!

Бисерка (тргне се):

Дакле Милош! . . . Милош погинуо! . . .
А је л' српски образ освјетлао?
Је л' заклетву своју одржао?

Орловић.

Јесте, сестро! Српство ће се њиме
Ко светињом својом заклињати!

Бисерка.

А да гдје је Косанчић Иване?
Шта је с мојим Топлицом Миланом?

Орловић (испрекидано):

„Иди, душо, двору бијеломе,
Не крвави скута ни рука . . . ва . . .
Ондје сва три . . . рана задо . . . бише,
Онде . . . су ти . . . сва три . . . погинула...“

Бисерка (потресена):

„Јао моја остарјела мајко,
Јао мени од сад до вијека,
Јао јадна уде ти сам среће!
Да се јадна за зелен бор хватим,
И он би се зелен осушио!“ (покри лице
рукама и оде у дубину. Послије мале почивке до-
јури Вук гологлав, разбарушене косе, раздрљених
прсију, без оружја, распасан, стаде и ухвати се
објема рукама за главу).

Вук (до мало за њим) **Пустињак.**

Вук (као луда):

Мач ми дајте, хоћу крви вреле,
Нећу туђе, већ своје рођене . . .

Мјесто вина, крви да с' напијем,
Својом крвљу хоћу да с' опјаним;
Крв је мени на очи насјела,
У њој пливам, њом се и опијам!

Пустињак (к небу):

О, како су чудна дјела твоја!

Вук (у страху):

Где Милоша!... Што ће Лазар овдје?
А што ли ће млади Југовићи?
Ха, ха, ха, ха! Да чудне промјене!
Никад 'ваког не дочеках јутра!
Ха, ха, ха, ха!

(Кад угледа старца пустињака, трже се):

Зар си и ти овдје?

Да л' на моје чекаш опијело?

Пустињак (мирно):

Ти си себи очит'о оп'јело!

Вук.

Идем, идем, овдје ми је црно,
Нећу мрака, ја хоћу свјетлости!...
Ха, ха, ха, ха!

Пустињак.

То си заслужио!

Кајање је болест превелика,
Нема смрти без тешка кајања,
Теби нема, да икоме има —
Бог је сваком праведни судија! (оде).

Вук (за њим):

Ко се гради одвећ да је мудар,
За људе је тај прест'о живјети —
Св'јет је овај вражје окретало!
Ха, ха, ха, ха!... Ха, ха, ха, ха, ха, ха!...
(Млата рукама и скаче, као да игра).

Пређашњи и Хајрулах-паша.

Хајрулах-паша (у чуду):

Какво те је спопало лудило?

Вук (смијући се):

А гле паше!... Од срца ти хвала!
Изгубих се од силна чекања!
(Гледа пашу нетренимце, као да нешто очекује).
А гдје ми је круна Лазарева?
Што ме гледаш? Круну дај овамо,
За моју је главу сакована!
Какав Милош? Какав Лазар стари?
Обој'ца су с ону страну св'јета,
Ја сам ост'о, на мени је царство!
Ти још стојиш? Круну дај овамо!
(И као подивљао скочи према паши, да му скине турбан с главе, али га паша јуначки одби од себе).

Хајрулах-паша (изненађен):

Бранковићу, ти си помахнито!

Вук (бијесно):

Ко ће крви са мном нек ратује!

Хајрулах-паша (слијежући раменима):

Бранковићу, и ти би и прође!
Сјајна круна српског цар Лазара
Помрачи ти и памет и главу,
Ал' Бог ником дужан не остаје!
Кад се сјетим шта си јуче био,
А шта данас...

Вук.

А шта данас?

Хајрулах-паша (одлучно):

Ништа!

Вук.

Зар сад тако?

Хајрулах-паша.

Како бих друкчије?

Бацих искру у светоме циљу:
Завадити, па тек завладати!
Зар ти, Вуче, друкчије мишљаше?
Мали људи што мисле, то кажу,
Великима ко ће вјеровати?
Без срца су и без осјећаја,
За дан по три вјере мијењају!

Вук.

Мене нека ватра обузима.

Хајрулах-паша.

Ха, ха, ха, ха! Луди Бранковићу,
Жив си, видим, ал' мртав за људе!
(демонски):

Ја постигох за чим сам чезнуо,
А ти мисли што бити не може! (оде).

Вук (полетје за њим у нади, да га убије, али се
сјети, да је без оружја, за час поврати се натраг
и поче жалосно):

Свршено је!... Бранковић је пао,
Некад сила, сад нико и ништа!
Ха, ха, ха, ха!... Чудна преокрета!
Идем црној смрти у загрљај!
Али не, не! Пустинџак ми рече:
„Нема смрти без тешка кајања,
Мени нема да икоме има!“...
(подиже обје руке у вис, смијући се, пође).

Пређашњи и Бисерка.

Бисерка (поносито стаде пред Вуком и поче јако):

Црни Вуче, проклета ти душа!
Лав лаву ће стати на биљегу,
Сам би своју крвцу посисао;
А да никад не би узмакнуо!
Ти узмакну у часу светоме,
Кад се бјеше кандило уждио
На олтару србинске побједи!
Ти га смјери, ти свјетлост угаси,
Да се Српство дави у тамнини
Од дан на дан до судњега дана!

Бог нека ти по заслуги плати,
Теби, Вуче, и кољену твоме!

(послије мале почивке):

Издајниче, не било ти трага!

Вук (одлазећи, блесасто):

Нема смрти без тешка кајања,
Мени нема да икоме има! (оде).

Бисерка (прихвати оба кондира и торбу, па пође.
У томе тренутку појави се *Милан Топлица*).

Пређашњи и Топлица.

Топлица (гологлав и крвав по лицу и рукама.
Смртно је израђен да једва коракну корак два
унапријед, ослањајући се на своју голу крваву
сабљу. Кад познаде Бисерку, напреже сву снагу):

Где Бисерке!... Од куда ти овдје?

Бисерка (на његов глас трже се као из тешкога
сна, попусти кондире и торбу, гледајући га):

Боже драги, шта ја чујем сада?

Глас ми познат!... Да није приказа?

(хитро принесе му се под лице, а кад га познаде,
рашири руке, гласно):

Мој Милане, моје очи живе! (загрли га).

Топлица (болно):

Помози ми, да с' одморим мало.

Бисерка (поможе му, да се на земљу спусти, хитро прихвати кондир с вином, лијевом руком прихвати га преко леђа, а десном га напија):

Мој Милане, моја вјеро тврда!

Топлица.

Прости мени!...

Бисерка.

Мој соколе сиви,
Ко ј' без гр'јеха, не треба кајања!

Топлица (изнемоглим гласом):

Тешки боли сада су ми лакши,
Скорим ће ми јоште лакши бити!

Бисерка (тихо):

Мој Милане, моја жељо жива!

(хитро прихвати га објема рукама и положи на земљу. Стаде више њега и поче гледати га жудним погледом).

Топлица (умирући):

Наш састанак и наше вјенчање
На другом ће да буде свијету!...
А сад... с Богом!... Ја умирем... ево...
За Лазара... и... мајку... Србију... (умре).

Бисерка (као у заносу, понови ријечи његове):

За Лазара... и мајку... Србију...

(затим баци свој узвијерени поглед у лице му и, кад видје, да је издахнуо, одскочи од њега, ухвати се објема рукама преко груди и у очајном заносу повика):

Мој Милане, моја зоро рана!

Мој Милане, срећо закопана!

(Као посред срца рањена очајно запомага, подиже руке своје у вис, затим покри лице рукама и, бесвјесно, паде на њ'. Послије мале почивке, диже се, као иза тешкога, нападнога сна, и, сва сломљена и малаксала, као највећа очајница, која својим очима гледа своју смрт, упрције своје жалосне очи и бесвјесно поче гледати га. На једном, као да се освијести, лагано се саже над мртва Милана и — целива га. А кад се диже, руком пријеђе преко врела чела својега и рече тихо, а жалостиво):

Сунце моје зађе за облаке:

Да ме никад више не огрије

(Затим подиже руке своје к небу и поче молећим гласом):

Дај ми, Боже, лаки сан на очи,
Да преспавам ове црне дане,
Ил' створи ме у горици вилом,
Да ја бдијем над народом српским:
Кад му дође стега и невоља,
Да сам њему свагда у помоћи;
Да га тјешим, да му наде кр'јепим
До његова славног васкрсења!

(Стоји тако уздигнутих руку, очекујући, да јој Бог драги жељу испуни. И Бог, који воли народ српски, смилова се ње ради и српскога васкрсенија ради — за час обузе је лаки сан, затвори очи и лагано се спусти уз свога Милана и заспа).

Пређашњи, Пустинјак (за њим) Народ.

(Сви су у највећој биједи и жалости. Са цркве Грачанице чује се одјек звона).

Пустињак (тихо, више за себе):

Паде Лазар, а над царством српским
Разастр'је се црни покров смрти...
И звонови оглашују погреб
Српске славе и српске државе!...

(Погледа свуда око себе и, кад угледа Бисерку,
диже руке, у знак благосиљања):

Спавај мирно, племенита душо,
Твој сан нек нас тјеши и кријепи
За подвиге нове! А када се
Из сна дугог српском роду јавиш,
Тад и српско јави васкрсење! (Народу):
Куните се косовском гробницом,
Куните се палим јунацима:
Цар Лазаром, војводом Милошем,
Косанчићем, Топлицом и Југом
И његовим палим синовима;
Куните се врелом крвцом овом
За слободу и крст што се проли!
Царство паде и господство паде,
Али вјера у бољу будућност
Оста чвршћа, јача и снажнија!

(Послије мале почивке, јако):

Нек вас кр'јепи вјера несломљена:
Што одузе Косово крваво,
Косово ће опет повратити!

Народ.

Амин, Боже!

Пустињак.

А сад на молитву,
За упокој племенитих душа!
{Сви снимише капе, клекоше и руке прекрстише.
У томе часу појави се

Вила

са лоровом гранчицом у десној руци, дође у средину и стаде више Бисерке и Милана Топлице, над којима подиже вијенац. Поново са цркве Грачанице зачу се одјек звона).

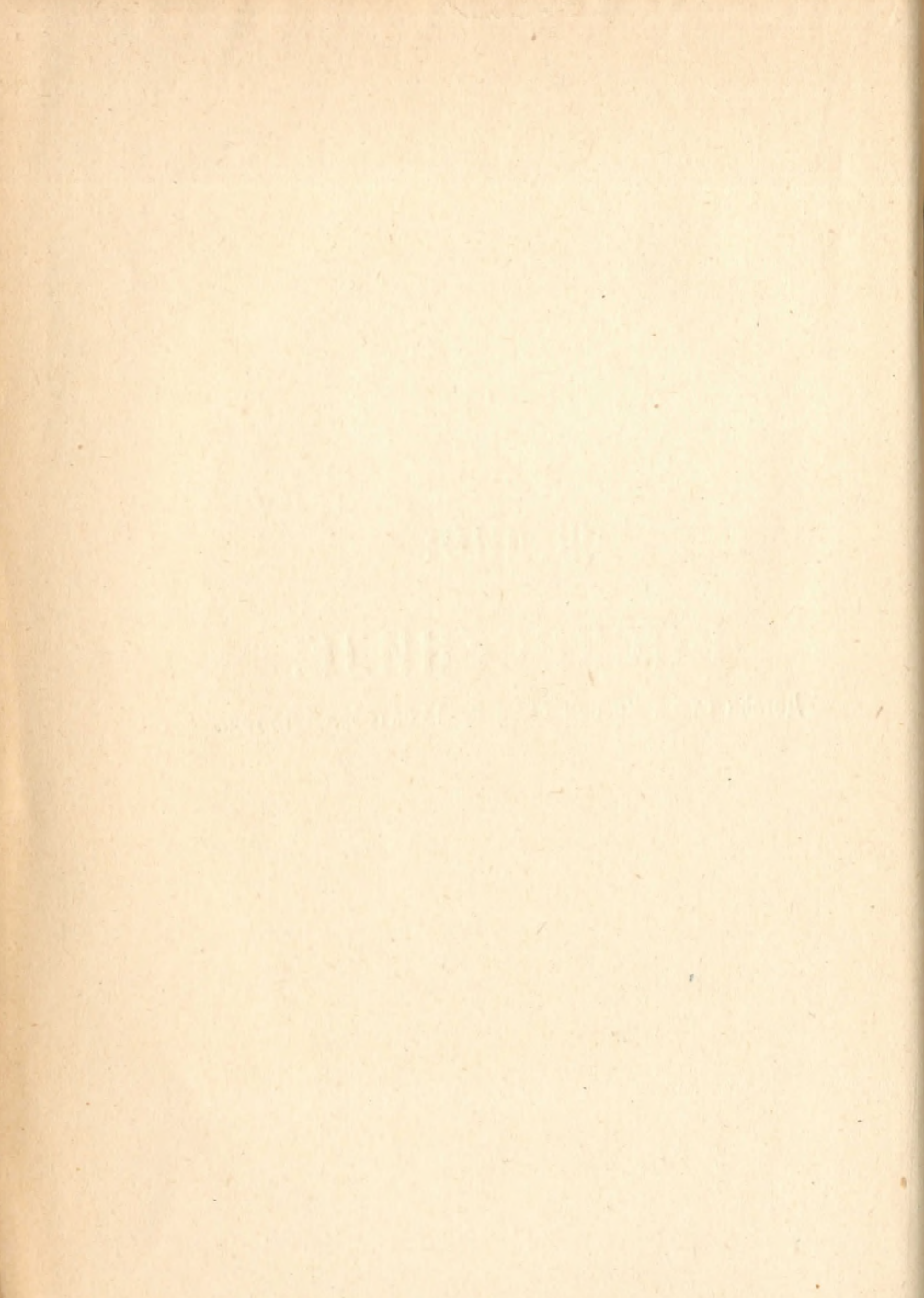

III ДИО:

ВАСКРСЕНИЈЕ.

Догађа се на Косову пољу 9—13 октобра 1912 год.

III ДИО

Васкрсеније.

КОСОВО ПОЉЕ 1912. ГОДИНЕ. — Под једним пропланком, обраслим густом шумом, на голој стјени, лежи Бисерка, Косовка дјевојка. Заспала је тврдијем сном 16. јуна 1389. године, да се славно пробуди у дане, кад косовски осветници заузеше Приштину, царствујући град Скопље и на Куманову осветише Косово и да, по народном вјеровању, објави народно васкрсеније. Испод тога пропланка води уски, неравни пут, право на равно Косово поље, цркви Грачаници. С лијеве стране долазе *Мирјана и Златка*. Јутро.

Мирјана и Златка (обје носе уза се разно биље).

Златка (радносно):

Мајко, мајко, где наше радости!

Овдје сваког биља изобиља, —

Где, где, мајко! . . . (показује пред собом).

Мирјана (благо):

Мила шћери моја,

Само тихо! . . . Ни једне ријечи! . . .

Ово мјесто светињом зовемо;

Овдје, шћери, прије пег сто љета

Паде Лазар, за њим Јуже стари
Са својијех девет соколова,
А са њима Милош Обилићу,
За Милошем Иван Косанчићу,
А са њима Топлица Милане,
Па барјактар Орловићу Павле,
И још многе српске војевode.
Силни овдје падоше јунаци,
Попадаше и Срби и Турци,
Али Турци мегдан одржаше,
Јер Бранковић невјеру учини.
Тако паде царство Лазарево. (као сјети се):
Овдје, кажу, Косовка дјевојка,
Вјереница Топлице Милана,
Да почива санак чудновати:
Од жалости за мртвијем војном
И за српским изгубљеним царством —
Тежак ју је санак спонануо (тихо):
Она спава, ал' ће да с' пробуди
Кад Косово буде освећено!
Шћери моја, Бог милосни знаде
Колико ће још протечи суза,
Док Србину васкрсне слобода.

Златка.

Па ми, мајко, никад не пјевамо,
Већ плачемо и грозно кукамо —
На то смо се свикли и обикли!

Ширјана.

Да, да, шћери, свикли и обикли!
Ми за добро никакво не знамо,

Тек о добру увијек сањамо;
Нама добра (слеже раменима): никад бити
неће!

Златка.

Гуслар, мајко, уз гусле прориче,
Да ће боље настанут' вријеме
За нас, мајко, и за земљу нашу!

Мирјана.

Тако гусле пз дана у дане —
Од Косова до данашњег дана,
А шта мисли онај што је горн, (руком
к' небу)
То, ми, шћери, неможемо знати!

Пређашње и Гуслар.

Гуслар (лагано дође с десне стране, у десној му
руци штап, а у лијевој гусле и гудало. Старац је
веома остарио и ослабио, а у очима сасвијем обне-
видио. Лагано стаде, главом окреће десно и лијево
и стаде ослушкивати, да чује какав човјечији глас.

На пошљетку тихо промуца):

Има л' оvdје која божја душа?

Мирјана (смјерно):

Ево мене, честита старино!

Гуслар.

А ко си ти?

Мирјана.

Једна несретница,
Зликовци ми мужа погубише,
А ја остах са нејаком шћерком,
Да проклињем своје старе дане.

Гуслар (молећим гласом):

О, не тако!... Видиш мене, старца,
Никог немам на овом свијету!
Имао сам деветеро дјеце,
Свих девет су под земљицом црном —
Душманска их искасани рука,
Па ево ме!... Нисам очајао,
Већ уз гусле пјевам роду своме,
А за дане боље будућности!

Мирјана.

Зар ће нама икад добро бити?

Гуслар.

Гусле кажу! (сједе уз једно дрво).

Златка (тихо матери):

А зар гусле зборе?

Мирјана (милујући је):

Зборе, шћери, како дивно зборе! (обје
наставе брати биље).

Пређашњи и четири Србина тежака. (Сваки од
ове четворице носе нешто рубенине уза се).

I Србин.

Помози Бог!

Гуслар.

Бог ти помогао!

А ко си ти, незнани јуначе?

I Србин.

Ја сам, брате, од овијех страна,
Пођох, ево, са три своја друга,
Пођох, брате, куд ме очи воде,
Да не гледам нова безакоња!

Гуслар.

Свима нам је, брате, додијало;
Крв узавре са свакоје стране,
Али...

II Србин.

Али?

Гуслар.

Ни корака даље! (јак):

Враћајте се својој дјечи драгој,
Враћајте се својој земљи драгој,
Издајство је земљу оставити!
Земља ова треба ваше снаге,
Народ овај треба ваше снаге, —
Враћајте се! Бог ће драги дати,
Да се скорим све српско поврати, —
Час слободе већ је пред вратима!

I Србин.

Куку нама и с нашом слободом,
Кад помоћи није ни од куда...

II Србин.

И на чију помоћ да чекамо, —
Гдје је брата, да брату помогне?

III Србин.

Је ли право, Саваот нек каже:
Један братац да је у слободи,
Други братац да је у сужањству,
Не пет дана, већ пет вијекова!?
Куку нама без браће слободне!
Гледа братац из своје слободе,
Гледа брата, што је у сужањству,
Па он лије сузе од очију,
Што свом брату помоћи не може!

Гуслар.

И баш браћа, што су у слободи,
Слободу ће вама донијети!

IV Србин (изненађено):

Шта то збориш?

Гуслар.

Оно, што ће бити,
Очекните тек кратко врјеме!
А сад чујте шта вам гусле кажу!
(Сви се окупе око гуслара, а гуслар поче пјевати):
Боже мили, чуда големога!
Ево има пет стотин' година,

Пет стотина двадест и три више,
Од онога дана чемернога,
Кад је српско пропало царство,
На Косову мјесту јадовиту!
С тешка гр'јеха Вука Бранковића
Српство се је у црно завило;
Српска уста бјеху зан'јемила,
Српске наде биле па престале,
Српске очи у земљу гледаху,
Српске школе силом затворене,
Српске цркве биле — битисале,
Српско благо силом разграбљено,
Српски јаук нико не чујаше,
Српске жеље на врби свирала;
Од зулума и невоље тешке
Што би вр'једно, то се раселило,
Што нејако то испропадало,
Младе моме у ропство вођене,
Старци, жене од туге падаху,
Да се никад више не подигну!
Србин нема нигдје пријатеља,
Судбини се својој покорно,
Све пропаде, ничег не остаде,
Оспм једне гусле јаворове,
Да причају цијеломе св'јету,
Како некад славно царовасмо,
Како данас тешко робујемо!
Србин трпи муке свакојаке,
Србин трпи, докле не прекипи,
Док једнога свијетлога дана
Не дигне се на ноге јуначке,
Па пред ц'јелим загрми свијетом:

„На освету!“ „За слободу златну!“
Од покрета силовитих Срба
Затрешће се брда и долине,
Гробови се широм отворити,
Из гробова васкрснут' јунаци:
Лазар, Милош и Југ Богдан стари
Са својијех девет соколова,
А за њима Косанчић Иване,
За Иваном Топлица Милане,
За Миланом Срђа Злопоглеђа
И остали од боја јунаци!
Дићи ће се велико и мало,
Старци, жене, дјеца и дјевојке,
Све ће с' дићи на ноге јуначке
За слободу своје браће миле
И слободу своје отаџбине!
Борба биће страшна и крвава,
Пролиће се море крви вреле,
Ал' ће Србин мегдан задобити
И ми жељну слободу добити —
Амин, Боже, на славу нам било!...

Пређашњи и два Турчина.

I Турчин (бијесно):

Опет гусле?... Опет пјесма, која
Мирну рају срџбом распаљује?
(пронично):

Опет снови? Опет неке наде?!...
Ха, ха, ха, ха!... (народу) Косово славите,
А оно вас у црно завило!

I Србин

(поклони се, а руке преви преко груди).

Зазор су вам гусле и гудало?

Прости, ага, е нећемо више, (јетко):

Друго ћемо прихватит' гудало!

II Турчин (I Турчину, тихо):

Иди с миром! Пусти народ овај,

Који живи у тврдом надању

Бољих дана! Гдје су наше наде?

С дана на дан, ево, пропадамо...

Још који дан, јоште који часак,

А наше ће и бити и проћи! (уздахнувши).

Да ми с рајом боље поступасмо

И нама би много боље било,

А овако...

I Турчин (стидећи се):

Право велиш, брате!

Нашем јаду и несрећи нашој

Сами собом темељ ударисмо,

Сада Алах нек је у помоћи!

II Турчин.

Добри Алах све учинит' може,

Ал' бојим се, да ће доцкан бити! (оду).

II Србин (у страху, за њима):

Замакоше! (гуслару.) Овако ти хвала,

(поклони се).

Што нам таку пјеванку испоја!

III Србин (II Србину):

Ал' шта ћемо? Кући натраг? С чиме?

II Србин.

И мој дом је зликовачка рука
За час један живу огњу дала...

IV Србин.

Ми смо једни сужњи без тамнице,
Теже ропство у црној слободи,
Него ропство у црној тамници! (одлучно):
Нема нама никакве помоћи,
Већ хајдемо!...

(Сви устају. У тај мах зачухе се с поља неки
притајени гласови).

I Србин.

На пољу се чује жагор неки.

Мирјана (хитро привуче шћерку уза се, више
за себе):

Да нијесу зликовци какови?
Не дај Боже!...

Пређашњи и свештеник.

Свештеник (у највећој журби, у пролазу, кад
видје народ око гуслара, стаде).

Сви:

Оче, благослови!

Свештеник.

Бог нека вас добри благослови!
Од куда ви овдје?

I Сељак.

Од невоље!

Свештеник (успхићено):

Браћајте се сваки прагу своме,
Бог је наше жеље испунио!...

Сви (изненађено):

Шта то рече?

Свештеник.

Овом земљом дивном

Глас слободе одјекнуће скорим
И нестаће тешког робовања!
Бог, који нас сачувао до сад,
И од сад ће бити на помоћи!

I Сељак.

Трпљело се, што се трпљет' могло,
Невоља нам на очи избила;
Једна земља, а сто господара;
До сад једно гријало нас сунце,
Да нас сада и три обасјају,
Лед би ост'о на срцима нашим!

Свештеник.

Вама јесте зулум додијао,
Али ћете гријех учинити,
Отаџбину ако оставите.
Растурите гнијездо соколово,
У њ' ће пасти црни гавранови, —
Вас ће клети и старо и младо,
Проклеће вас ова земља црна,
Проклеће вас... Не!... Не!... Назваће вас,
Да сте рђе, да сте Бранковићи!

II Сељак (кроз плач):

У нас много црне сиротиње,
Сиротиња на плач је готова!
Ко би икад пожелело сунца,
С црном ноћи да је задовољан?

Свештеник.

Без свог дома нигдје није дома!
У туђини гдје је пријатеља?
Туђа земља није ваша мајка,
Туђа софра, а о туђој муци,
Није, браћо, за вас постављена!
Туђином се нико не заклиње,
У туђини к'о на заточењу!...
Кунем вам се, час слободе жељне
Закуцаће и на наша врата!

(тихо, повјерљиво):

Српска војска већ хрли овамо,
Она ће нам слободу дон'јети!
А сад с Богом! (хитро одјури).

Сви (радосни):

Амин Боже!

Гуслар (раздрагано):

Браћо,
Чусте л' добро шта духовник рече?

Сви.

Чусмо! Чусмо!

I Србин.

А ти шта ћеш рећи?

Гуслар.

Оно, што сам често говорио:
Бог је с нама и његова правда!

Сви.

Нек да Господ да би било тако!

Мирјана (крстећи се):

О, хвала ти, Боже, на милости,
И ми једном већ да одахнемо!

(Сви се спремају да одлазе. На један пут подухнуше јаки вјетрови, па све јаче и јаче, изгледаше као да се земља затресе. У тај час из даљне даљине зачуше се потпуни одједи топова. Сад се, иза онога пропланка, појави *Загоркиња вила*).

Пређашњи и Загоркиња вила.

Загоркиња

(као из земље да ниче, пође и стаде више Бисерке, Косовке дјевојке. Сви су забезекнути од тога изненађења и стадоше као укупани, осим гуслара, који чује, а не види шта се догађа. Загоркиња се логано наднесе над Бисерком, десном руком помилова је по челу и образу, уступи натраг и гласно рече):

Сестро моја, Косовко дјевојко,
Из дугога пробуди се санка,
Што је било, не повратило се,
Али спомен вјечити нека је
За сва наша српска покољења!

(Поново подухнуше јаки вјетрови, који донесоме још јачу рику топова. То се бије крвава и страшна битка на Приштини и Куманову, на којем Срби хероји осветише Косово — 1389 годину! Бисерка

се лагано диже, погледа око себе, за тим подиже главу к небу тако величанствено, да у тај мах изгледаше као кака светитељка. Загоркиња је узе за десну руку, поведе је низ онај пропланак и обје ступише међу народ. Сви се пред њима поклонише од великога изненађења, осим старога гуслара, који, као обезнањен, стајаше, а не проговара ријечп).

Загоркиња вила (Бисерки):

Чекала си и дочека славно,
Сад у помоћ хитај браћи драгој
И објави српско васкрсење! (нестане је).

Бисерка (за себе):

Дакле ипак ко чека — дочека! (к' небу):
О, хвала ти, вјечни створитељу!
(ступи напријед, народу):

Здраво да сте, Срби, браћо драга!

(Врло јака топовска рика са свих страна. Допиру неразумљиви гласови. У малој даљини иза Бисерке појави се)

(Дух цара Лазара, Обилића, Косанчића, Топлице, Југ Богдана, Злопоглеђе, Бановић Страхине и других косовских мученика. Звуци убојних топова допру све ближе).

Бисерка (громко):

Срећан Васкрс, Срби, Мученици,
Што пет вјека окове носисте,
А у вјери да не очајасте,
Већ остасте као бедем тврди!
Ко је Србин, ко кољено српско —
Свак на ноге! Из смрти у Васкрс!
Дух Лазарев и дух Обилића,

Косанчића, Топлице Милана,
Југ Богдана, Срђа Злопоглеђе
И силнога Бановић Страхине —
Све косовских славних мученика,
Позивљу вас на свету освету!
Напр'јед Срби! Недајте да клетва
Зачује се као Лазарева:
„Ко не дош'о на бој на Косово...!“
Унук Вождов, с братом са Ловћена,
Заставу су слободе развили!
Сложно напр'јед, борбом за слободу,
Бог је с вама и његова правда!
(Духова нестане).

Сви (као пза тешкога сна):

Шта чујемо?

Бисерка.

Васкрс да славите!

I Србин (громко):

Доста бјеше дугог робовања!
(испали из пушке).

Сви (као гори):

Напр'јед у смрт, а за Васкрс српски!
(Сви оду, осим гуслара, мајке и шћери).

Миријана

(лагано, а скромно приступи пред Косовку дјевојку
и, давајући јој набрано љековито биље, тихо рече):

Молим ти се, племенита душо,
Прими ово љековито биље,

Твоје руке јачу моћ имаду —
Видај ране српских осветника!
(узе шћерку за руку и мирно се удаљи).

Гуслар.

Кажи ми се, племенита душо,
Ко си, шта си и од куд си дошла?

Бисерка.

Ја сам, брате, Косовка дјевојка,
Немам оца, а ни мајке немам (трже се).
Ал' шта рекох? Имам оца, мајку:
Српство ми је и отац и мајка,
Сваки Србин брат ми је рођени!

Гуслар (дрхћећи од изненадне радости):

Ти си она Косовка дјевојка? (крсти се):
О, хвала ти, Боже милостиви,
Жеље наше кад се испунише!

Бисерка.

Ни једнога часа не почаси,
Већ ти хајде страшном разбојишту:
Пјесмом храбри српске осветнике,
А ја носим љековито биље,
Слатко биље, а за слатке ране —
Хитам браћи пружити помоћи!
Уз њих бићу, уз њих и остаћу,
А када се ране зацјеле —
Ето мене опет у горицу,
Да ја бдијем над народом српским,
Свагда да сам њему у помоћи!

Гуслар (ожалашћено):

О, како бих радо отишао,
Ал' ја, сестро, немам очњег вида!

Бисерка

(обје своје руке стави на његове очи, побожно):

Господ, који чува народ српски,
Повратиће вид очима твојим!

(десном руком узе мало биља, којим пријеђе преко
његових очију):

Да л' сад видиш?

Гуслар

(сам себи не вјерује да види, у највећем изненађењу
и радости клекне, подигне руке к небу и повиче):

О, хвала ти, Боже!

Бисерка.

Сад хајдемо!

Гуслар

(узе гусле и гудало, више за себе):

Да л' ја снивам ово?

Ил' је јава, која доћи мора?

(у превеликој радости):

О, ви, који у гробов'ма хладним
Почивате мирни санак вјечни —

Чудо дивно да не устајете! (обоје оду).

(На пољу чује се ужасна грмљавина топова и неразумљива вика српских осветника. Бој се бије на живот и смрт. Српски осветници храбро ступају напријед, не плашећи се смрти, јер је сваки осветник пошао у смрт, да добије Васкрс! Сад се за-

чуше гласови српских осветника: *»Напријед браћо, Срби, соколови! Ено наше цркве Грачанице! Ено мјеста, гдје цар Лазо паде! Гле, Милоша! Ено и Лазара! Гле, како нас дивно благосиља! Напријед, браћо, побједа је наша, Косово ће бити освећено! Ми се звати дивни осветници!«* — Поново се зачу јака грмљавина топова и разни узвици рањеника. У петп мах забрујаше света Косовска звона, а с поља се зачухе громовити усклици косовских осветника: *»Косово је данас освећено!«* Топови непрестано пуцају, у знак величајне побједе српске и звона звоне).

Бисерка (као Вила)

(дође с оне стране, куда је отишла, пође уз онај пропланак, стаде на узвишено мјесто и благим, милостивим ријечима, поче):

Некад ова звона огласише
Погреб српске славе и државе,
Данас иста звона оглашују
Васкрс мисли и државе српске!

На пољу војна музика свира: *»Боже правде, ти што спасе...«* и т. д., а кад одсвира прву строфу, иста музика поче свирати: *»Онам', онамо за брда она!«* и т. д. Топовска рика престаје, али звона непрестано куцају, чији се звуци разлијегаху равницом и долином — чак тамо далеко... далеко — до мора сињега! Чују се весели бурни узвици ослобођених робова: *»Добро нам дошли, Срби, браћо драга!«* У дубини виде се српски војници — осветници Косова — језде један за другпјем, рукама загрљени, а са дивним родољубивим српским пјесмама на уснама. У тај час сунце просу своју жарку

свјетлост и својим зрацима обгрли Бисерку, Косовку дјевојку. А она, пуна побожности, прекрсти руке своје преко груди својих и свој благи, светитељски поглед управи к небу, у знак вјечите захвалности за даровани Васкрс српскога народа. Звона непрестано куцају, а из цркве чује се божанствена благодарна пјесма: »Тебе, Бога, Хвалим!«... и т. д.

КРАЈ.

ЛИЦА У ОВОМ КОМАДУ.

Јевросима, удова војводе Голубовића.
Бисерка, њезина шћерка, косовка дјевојка.
Вук Бранковић, }
Милош Обилић, } српске војводе.
Милан Топлица, }
Иван Косанчић, }
Павле Орловић, барјактар.
Влајко, управник двора Голубовића.
Пустуњак.
Хајрулах паша.
Радојка, }
Јагода, } Бисеркине другарице.
Добрла, }
Србин рањеник.
Турчин рањеник.
Једна баба.
Гуслар.
Мирјана.
Златка, њезина шћерка од 10 година.
I, II, III и IV. Србин, тежаци.
I и II. Турчин.
Један свештеник.
Вила Загоркиња.

Више рањеника Срба и Турака. — Народ. — Српски војници. — Дух Цара Лазара, Обилића, Косанчића, Топлице, Југ Богдана, Злопоглеђе, Бановић Страхиње и још многих других косовских мученика.

- I. Дно: Љубав. Догађа се на Косову пољу, у очи косовске битке;
- II. Дно: Искушење. Догађа се у јутру, посллије косовске битке т. ј. 16. јуна 1389. год.;
- III. Дно: Васкрсеније. Догађа се на Косову пољу 9—13 октобра 1912. године.

52727 470 9/15 30

ОД ИСТОГ ПИСЦА

1885—1913.

- Српске нар. женске пјесте из Сарајева, скупио.
Српске нар. здравице, скупио.
Кршњаци и крсна имена.
Босанчице I књига пјесама.
Пилованке II „ „
Јадан отац, приповијетка.
Босанке 12 приповиједака.
Калуђер, спјев у три слике.
На појутарју св. Саве, позор. игра у 1 чину, за срп.
младеж.
Измирили се, позор. игра у 1 чину, за срп. младеж.
На Видов дан, „ „ „ „ „ „
Покајао се, „ „ „ „ „ „
У лажи је плитко дно, „ „ „ „ „ „
Опаметила се, шаљива игра.
Заљубљени писмоноша, шаљива игра.
Шпикуланти, „ „
Осуђеници, драма у 1 чину.
Слатка сиротиња, драма у 1 чину.
Косовка дјевојка, спјев у 3 дијела.
-

Наша најновија издања књига :

Српске народне пјесме о бојевима на Балкану:

Балканке, Осветници и Посветници, Косово 1912., Ослобођење и Васкрсење, За крет часни и слободу златну, Освета Косовска, Најновије пјесме с Балкана, 7 разних књига свака по	K	—40
Освојење Скадра, са 14 фотограф. слика	"	—50
Oslobodjenje Balkana 1912., latinicom	"	—40
Sveta osveta ili rat na Balkanu, latinicom	"	—40
Bojevi na Balkanu 1912., latinicom	"	—40

Даље препоручујемо и ова наша издања:

Слатка сиротиња, комад из срп. живота	K	—40
Рјечник страних ријечи, велико издање	"	3—
Сан пресвете Богородице	"	—20
Чудеса Пресвете Богородице	"	—20
Српске нар. здравнице у славу божњу	"	—40
Опанizam ili kako naša mladež umire	"	—50
Tablice za pretvaranje oka u kile i kila u oke	"	—20
Најновији сановик, мало издање	"	—40
Изравни порези и намети, биљези и пристојбе за Бос. и Херц.	"	2—
Пјесме Јова Г. Поповића, крајиншника	"	—80
Окупација или ulazak Austr.-Ugarske vojske u Bosnu i Hercegovinu	"	1—
Nazrudin efendiја, најновије izdanje	"	1—
Закон о штампи за Бос. и Херц.	"	—60
Историја Босне и Херцеговине до пада краљевства	"	150
Prigorske duše, prigovijetke J. Cipika	"	2—
Горски вијенац, од П. П. Његоша	"	1—
Велики вјечити Календар	"	160
Косовка дјевојка, спјев у 3 дијела	"	1—
Милош Обилић, велика пјеванија	"	1—
Краљевић Марко, велика пјеванија	"	1—
Учитељ њемачког језика	"	—50
Српско-бугарски рат 1913., са сликама	"	1—
Povjest turske carevine	"	3—
Земаљски устав за Бос. и Херц. њир. и лат.	"	1—
Јазвац пред Судом, од П. Кочића	"	—50
Освајање Sarigrada od A. Muhтар-paše	"	360
Istina, Narisao Ivan Vuković	"	—30
Закон о сеоским општинама за Бос. и Херц.	"	—40
и т. д. и т. д. и т. д.		

Главни стовариште налази се у нашој сопственој радњи и сопственој кући.

С поштовањем

књижарница и папирница

Михајла Милановића

у Сарајеву.

20

C
Cp.
R
I

